

**UCHWAŁA NR XXI/134/2017
RADY GMINY SOKOŁY**

z dnia 8 czerwca 2017 r.

w sprawie Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły na lata 2017-2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 poz. 446, poz. 1579, poz. 1948; z 2017 r. poz. 730, poz. 935) uchwała się, co następuje:

§ 1. Zatwierdza się i przyjmuje do realizacji w ramach posiadanych środków finansowych opracowany „Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły na lata 2017-2025”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Sokoły.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Hanna Maria Kurzyna

Załącznik do uchwały Nr XXI/134/2017

Rady Gminy Sokoły

z dnia 8 czerwca 2017 r.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY SOKOŁY NA LATA 2017 - 2025

czerwiec 2017

Spis treści

I. Wprowadzenie	3
II. Ramy instytucjonalne lokalnej polityki rozwoju	5
III. Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej i przestrzennej Gminy Sokoly	10
III.1. Położenie, powierzchnia	10
III.2 Środowisko przyrodnicze	13
III.3 Warunki klimatyczne.....	16
III.4 Ludność	17
III.5. Bezrobocie	21
III.6. Zatrudnienie.....	22
III.7. Obsługa ludności i zaspakajanie potrzeb mieszkańców	29
III.8. Oświata i wychowanie.....	32
III.9. Obiekty zabytkowe	37
III.10 Baza turystyczna.....	42
III.11. Infrastruktura techniczna	46
III.11.1. Drogi.....	46
III.11.2. Zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków oraz gospodarka odpadami	47
III.11.3. Zaopatrzenie w energię elektryczną, ciepłą i gaz	51
IV. Analiza SWOT	53
V. Analiza kluczowych obszarów problemowych	58
VI. Zadania polegające na poprawie sytuacji	61
VII. Źródła finansowania planowanych inwestycji	68
VIII. System wdrażania	76
IX. Zasady realizacji Planu Rozwoju Lokalnego	79
X. System monitorowania	83
XI. Wskaźniki planowane do osiągnięcia	85
Spis wykresów	87
Spis tabel	87
Spis rysunków	88

I. Wprowadzenie

Plan Rozwoju Lokalnego opracowany został w celu efektywnego korzystania z funduszy strukturalnych w ramach Programów Operacyjnych i Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020.

Plan Rozwoju Lokalnego obejmuje działania na terenie gminy Sokoły przewidziane w okresie 2017-2025.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły to zestaw działań, które mają zostać podjęte w określonym otoczeniu, określonym terminie i zmierzających do długotrwałego i zrównoważonego rozwoju gminy Sokoły. Rozwój lokalny jest wynikiem jednoczesnej działalności, na tym samym terenie, różnych podmiotów władzy publicznej, organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw i poszczególnych obywateli. Działania te powinny się wzajemnie uzupełniać tak, aby w sumie przyczyniały się do wzrostu gospodarczego, cywilizacyjnego i kulturowego.

Plan Rozwoju Lokalnego to zbiór celów strategicznych, celów szczegółowych i zadań realizacyjnych przeznaczonych do wprowadzenia w życie w celu poprawy sytuacji społeczno – gospodarczej Wspólnoty Lokalnej. To Plan umożliwiający pozyskanie środków finansowych, które zostaną przeznaczone na realizację wyznaczonych w nim zadań. Środków pochodzących ze źródeł lokalnych, regionalnych, krajowych i zagranicznych (w tym przede wszystkim środków Unii Europejskiej).

Celem opracowania Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły na lata 2017-2025 jest skoordynowanie działań zapewniających długotrwały rozwój gminy i podnoszących jej konkurencyjność w skali krajowej i międzynarodowej. Obszar realizacji Planu obejmuje swoim zasięgiem teren całej gminy, dzięki czemu będzie możliwe ubieganie się o dofinansowanie kluczowych projektów realizowanych na terenie wszystkich miejscowości gminy.

Plan Rozwoju Lokalnego jest dokumentem ponadkadencyjnym, określającym cele i programy działań na kilka lat. Wymaga to ciągłej pracy nad podnoszeniem jego jakości. Proces wdrażania jest złożonym przedsięwzięciem, towarzyszyć mu powinna ciągła ewaluacja na skutek uwzględniania obiektywnej informacji o jego przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze. Aby to zapewnić niezbędne będzie dobre przygotowanie informacyjne oraz stała komunikacja społeczna.

Systematyczne wdrażanie zadań przewidzianych w tym dokumencie ma osiągnąć w perspektywie czasowej założony cel strategiczny.

Informacje zawarte w PRL prezentują aktualną sytuację społeczno-gospodarczą Gminy Sokoły oraz ukazują kierunki rozwoju gminy. Zgodnie z przyjętymi w Planie założeniami, działania władz i aktywność mieszkańców winna zostać ukierunkowana na zapewnienie zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego całej Gminy.

Niniejszy dokument, będący Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły na lata 2017-2025, stanowi kontynuację założeń i priorytetów Planu Rozwoju Lokalnego na lata 2007-2013 przyjętego uchwałą Nr XI/59/07 Rady Gminy Sokoły z dnia 28 grudnia 2007 roku.

II. Ramy instytucjonalne lokalnej polityki rozwoju

Konieczność tworzenia gminnych dokumentów planistycznych o charakterze strategicznym nie wynika wprost z przepisów prawa. Znowelizowana w 2013 r. ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, tworząca podstawy prawne do przygotowania przez ówczesne Ministerstwo Rozwoju Regionalnego zasad wdrażania programów Unii Europejskiej na lata 2014-2020, wśród dokumentów strategicznych opracowywanych przez j.s.t. wymienia jedynie strategie rozwoju województw oraz strategie ponadregionalne. Katalog ten pozostawia jednak otwarty, a wśród podmiotów odpowiedzialnych za prowadzenie polityki rozwoju wymienia samorząd gminny.

Ugruntowana praktyka prowadzenia polityki rozwoju na szczeblu gminnym realizowana jest najczęściej w postaci tworzenia gminnych strategii rozwoju. Zasady lokalnej polityki rozwoju powinny jednak uwzględniać wytyczne w zakresie prowadzenia polityki rozwoju na wyższych szczeblach. Poczynając od dokumentów na szczeblu Unii Europejskiej, w szczególności uwzględniając zasady Europejskiej Polityki Spójności, poprzez strategiczne dokumenty krajowe, przygotowywane przede wszystkim przez administrację rządową, a kończąc na wojewódzkiej i subregionalnej strategii rozwoju, opracowywanych przez samorząd województwa.

Wykres 1 Układ zależności i hierarchia europejskich, krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych.

Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „EUROPA 2020”		
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030”		
Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo		
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie	8 strategii branżowych	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030;
Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020		Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego

Przedstawiony schemat prezentuje aktualny system prowadzenia polityki rozwoju, oparty o hierarchiczny układ dokumentów strategicznych, wzajemnie ze sobą spójnych

i powiązanych. Obejmuje on wytyczne płynące ze strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju, Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (SRK) oraz 9 strategii zintegrowanych, obejmujących 8 strategii branżowych i Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR). W tak ujęty system wpisuje się Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020, stanowiąca z kolei podstawę dla konstruowania subregionalnych i lokalnych dokumentów strategicznych. W procesie lokalnego planowania strategicznego należy jednak pamiętać o zachowaniu spójności i relacyjnym powiązaniu z systemem nadrzędnych dokumentów strategicznych, szczególnie tych opracowanych po wejściu w życie aktualnej strategii wojewódzkiej.

Tak zdefiniowany układ instytucjonalny programowania polityki rozwoju, w którym dokumenty niższego szczebla uwzględniają priorytety wynikające z programów nadrzędnych, wzmacnia efekty rozwojowe poprzez jednoznaczne określanie kluczowych kierunków interwencji. Spójność w wymiarze wertykalnym jednocześnie prowadzi do koncentracji środków publicznych na jasno zdefiniowanych celach rozwojowych.

Nadrzędne dokumenty strategiczne

Fundamentalne wytyczne dotyczące polityki rozwoju płyną z nadrzędnych dokumentów europejskich, określających zasady Europejskiej Polityki Spójności. Ważna jest też sama filozofia redystrybucji środków europejskich, która w ostatnich latach uległa przeorientowaniu z funkcji wyrównawczej na wzmacnianie konkurencyjności obszarów silnych i lepsze wykorzystanie istniejących potencjałów rozwojowych. Będąca podstawą Europejskiej Polityki Spójności Strategia Europa 2020 oparta została na trzech priorytetach: (1) rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach, (2) promocji gospodarki oszczędzającej zasoby, zielonej i konkurencyjnej, (3) sprzyjaniu gospodarce o wysokim zatrudnieniu, sprzyjającej spójności społecznej i terytorialnej.

Głównym dokumentem szczebla krajowego, wskazującym strategiczne zadania państwa w horyzoncie czasowym spójnym z dokumentami europejskimi, tym samym oddającym priorytety rozdziału funduszy europejskich na lata 2014-2020 jest średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK). Dokument ten, przyjęty 25 września 2012 r. wpisuje się w nowy system strategicznego zarządzania rozwojem kraju poprzez uwzględnienie wytycznych odnośnie głównych kierunków rozwoju, płynących z długookresowej strategii rozwoju kraju Polska 2030. Podstawowe priorytety SRK, koncentrujące główne działania i wyznaczające kierunki interwencji, mające na celu przyspieszenie procesów rozwojowych to

(1) sprawne i efektywne państwo, (2) konkurencyjna gospodarka, (3) spójność społeczna i terytorialna. W kontekście programowania polityki rozwoju na szczeblach niższych ważne jest, że SRK stanowi odniesienie dla dokumentów przygotowywanych na potrzeby programowania środków Unii Europejskiej na lata 2014-2020 – umowy partnerstwa i programów operacyjnych.

Strategie Zintegrowane

Dopełnieniem i swoistym narzędziem realizacji priorytetów określonych przez SRK jest 9 strategii zintegrowanych, których zadaniem jest rozwinięcie działań SRK i uszczegółowienie reform w niej określonych. Z punktu widzenia lokalnej polityki rozwoju kluczowe miejsce zajmuje dokument Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie. Zgodnie z przedstawionym w nim, nowym paradygmatem rozwoju regionalnego, w proces planowania strategicznego należy włączyć następujące wytyczne:

- wykorzystywanie zasobów endogenicznych regionów (uniezależnianie się od transferów zewnętrznych),
- tworzenie polityk wieloletnich i zdecentralizowanych w przeciwieństwie do dotychczasowych dotacji jednorazowo przeznaczanych na działania krótkoterminowe,
- finansowanie inwestycji wyselekcjonowanych (jako tych działań, które w największym stopniu przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu i powodują jego dyfuzję),
- wieloszczeblowe zarządzanie polityką regionalną – zaangażowanie wielu partnerów przez władze regionalne,
- zróżnicowane podejście do różnych typów regionów – wykorzystywanie specjalizacji regionalnych i subregionalnych oraz reagowanie na specyficzne bariery rozwojowe.

Wytyczne te zostały sformułowane przede wszystkim w celu wzmocnienia procesu programowania polityki rozwoju na szczeblu wojewódzkim. Jednak myśl zawarta w powyższych uwagach może stanowić ważną wskazówkę podczas programowania polityki rozwoju na szczeblu powiatowym i gminnym. Ponadto zgodnie z rekomendacjami KSRR, w procesie zarządzania strategiami rozwoju postuluje się tworzenie i utrwalanie szerokich partnerstw między instytucjami publicznymi i społeczeństwem obywatelskim tak, by zapewnić skuteczny i wielopoziomowy system zarządzania polityką rozwoju.

Spośród pozostałych strategii zintegrowanych szczególnie ważne dla lokalnej polityki rozwoju jest uwzględnienie wytycznych płynących z tych strategii, które w istotnym stopniu dotyczą obszarów związanych z zakresem zadań własnych j.s.t. Wśród najważniejszych strategii, z punktu widzenia możliwości rozwojowych i aspiracji wspólnoty samorządowej Gminy Sokoły, należy wymienić następujące dokumenty:

1. Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki. „Dynamiczna Polska 2020” – dokument przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki i uchwalony 15 stycznia 2013 r. – szczególnie w zakresie działań zmierzających do realizacji takich celów jak: dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej gospodarki, stymulowania innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy oraz wspieranie napływu innowacyjnych i odpowiedzialnych inwestycji;

2. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 – dokument przygotowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego i uchwalony 26 marca 2013 r. – szczególnie w działań zmierzających do wzmocnienia partycypacji obywatelskiej w procesie kreowania lokalnej polityki rozwoju, wzmacniania wzajemnego zaufania obywateli oraz zaufania obywateli do instytucji i organów państwa), a także wzmacniania gotowości mieszkańców do działania na rzecz społeczności lokalnej.

3. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 – dokument przygotowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej i uchwalony 18 czerwca 2013 r. – szczególnie w zakresie działań na rzecz wzrostu poziomu zatrudnienia mieszkańców, wydłużenia aktywności zawodowej osób starszych, przeciwdziałaniu procesom wykluczenia społecznego oraz kreowania polityki edukacyjnej zmierzającej do podniesienia poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego

Najważniejszym dokumentem określającym zasady polityki rozwoju na szczeblu regionalnym jest Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020. Zapisy dokumentu postulują koncentrację środków na precyzyjnie zdefiniowanych priorytetach, operacjonalizację i parametryzację działań strategicznych, przejrzysty podział zadań i odpowiedzialności za poszczególne obszary polityki rozwoju, prowadzący jednak do mobilizacji zasobów wielu aktorów społecznych. Podstawowymi elementami strategii rozwoju województwa są diagnoza obecnej sytuacji regionu oraz wyznaczone na jej podstawie główne wyzwania i cele rozwojowe, które powinny zostać zrealizowane przez samorząd województwa podlaskiego i inne zaangażowane podmioty.

Strategia Rozwoju Powiatu Wysokomazowieckiego

Głównymi celami Strategii Rozwoju Powiatu Wysokomazowieckiego są:

- Nowoczesne rodzinne gospodarstwa rolne, zaspokajające potrzeby bytowe rodziny głównym stymulatorem dalszego wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.
- Rozwinięty przemysł rolno przetwórczy, wykorzystujący podstawowe walory gospodarcze i komunikacyjne Powiatu, jako podstawowe źródło nowych miejsc pracy oraz ekonomiczny katalizator rolniczego potencjału.
- Usługi, drobna wytwórczość, handel i turystyka, wykorzystujące lokalną przedsiębiorczość, jako uzupełnienie podstawowych dziedzin gospodarki
- Rozwinięta infrastruktura techniczna i społeczna, przyjazna mieszkańcom i środowisku
- Bezpieczeństwo mieszkańców – wolne od aktów przemocy, patologii społecznych i zagrożeń ekologicznych.

III. Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej i przestrzennej Gminy Sokoły

III.1. Położenie, powierzchnia

Gmina Sokoły znajduje się w Zachodnim Obszarze Funkcjonalnym województwa podlaskiego. Położona jest w jego środkowej części. Powierzchnia gminy mieści się w granicach mezoregionu Wysoczyzny Wysokomazowieckiej, a także częściowo w granicach Doliny Górnej Narwi. Jest jedną z dziewięciu gmin tworzących powiat wysokomazowiecki. Sąsiaduje z następującymi gminami: z kierunku północno – wschodniego – Choroszcz, z kierunku wschodniego – Łapy, z kierunku południowego – Poświętne i Nowe Piekuty, z kierunku zachodniego – Wysokie Mazowieckie i Kulesze Kościelne, z kierunku północno – zachodniego – Kobylin Borzymy.

Rysunek 1 Mapa województwa podlaskiego

Powierzchnia gminy Sokoły wynosi 156 km². W jej granicach w roku 2017 znajdowało się 48 miejscowości wiejskich, z 49 sołectw. Powierzchnia gminy wynosi 12,77% powierzchni powiatu wysokomazowieckiego, a także 0,77% powierzchni województwa podlaskiego. Liczba gminnych miejscowości wiejskich stanowiła 12,77% wszystkich powiatowych miejscowości wiejskich oraz 1,22% wojewódzkich. Liczba sołectw stanowiła 12,96% sołectw powiatowych oraz 1,48% wojewódzkich.

Wykaz sołectw wchodzących w skład gminy Sokoły:

1. Bruszewo
2. Bruszewo - Borkowizna
3. Bujny
4. Chomice
5. Czajki
6. Drągi
7. Dworaki - Pikaty
8. Dworaki - Staški
9. Idźki Młynowskie
10. Idźki Średnie
11. Idźki - Wykno
12. Jabłonowo - Kąty
13. Jabłonowo - Wypychy
14. Jamiołki - Godzieby
15. Jamiołki - Kowale
16. Jamiołki - Piotrowięta
17. Jamiołki - Świetliki
18. Jeńki
19. Kowalewszczyzna
20. Kowalewszczyzna - Folwark
21. Kruszewo - Brodowo
22. Kruszewo - Głąby
23. Kruszewo - Wypychy
24. Krzyżewo
25. Mojsiki
26. Noski Śnietne
27. Perki - Bujenki

28. Perki - Franki
29. Perki - Karpie
30. Perki - Lachy
31. Perki - Mazowsze
32. Perki - Wypychy
33. Pęzy
34. Porośl - Kije
35. Nowe Racibory
36. Stare Racibory
37. Roszki - Chrzczony
38. Roszki Leśne
39. Roszki - Sączki
40. Roszki - Ziemaki
41. Rzące
42. Sokoły I
43. Sokoły II
44. Truskolasy - Lachy
45. Truskolasy - Niwisko
46. Truskolasy - Olszyna
47. Stare Truskolasy
48. Truskolasy - Wola
49. Waniewo

III.2 Środowisko przyrodnicze

Gmina Sokoły położona jest w obrębie wschodniej części mezoregionu Wysoczyzny Wysokomazowieckiej, oraz częściowo mezoregionu Doliny Górnej Narwi, stanowiąc fragment makroregionu Niziny Północnopodlaskiej. Analizowany obszar ma rzeźbę bardzo urozmaiconą, z licznymi wyniesieniami morenowymi, często przekraczającymi 150 m n.p.m. Jedynie północno-wschodnia część gminy położona jest niżej, na wysokości do 140 m n.p.m. Najwyższy punkt analizowanego terenu wynosi 164,1 m n.p.m. i zlokalizowany jest w południowej części gruntów wsi Sokoły. Najniższy punkt terenu znajduje w dolinie Narwi i wynosi 113 m n.p.m. Deniwelacja obszaru gminy wynosi 51,1 m.

Krajobraz gminy Sokoły ma charakter staroglacjalny, związany ze zlodowaczeniem środkowopolskim. Dominują tu formy moreny dennej falistej, jak również – na mniejszych obszarach – pagórki moreny czołowej. Pagórki kemowe, występujące na terenie gminy są niewielkie, o wysokościach względnych od 5 do 7 m i niewielkich nachyleniach stoków. Jedynie w okolicach wsi Perki kemy osiągają większe wysokości – do 20m. Dolina rzeki Narwi ma charakter zatorfionego obniżenia terenowego.

Obszar gminy Sokoły leży w obrębie prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej. Podrzedną jednostką tektoniczną w tej części platformy jest antekliza mazursko-białoruska.

Gmina Sokoły położona jest w strefie powierzchniowego występowania utworów stadiału północnopolskiego zlodowacenia środkowopolskiego.

Najstarszym utworem tego wieku są utwory zastoiskowe (iły, mułki, piaski) odsłaniające się na powierzchni na północ od miejscowości Truskolasy – Lachy oraz w dolinie Awissy koło miejscowości Roszki – Ziemaki.

W północnej, północno – wschodniej i południowej części gminy występują gliny zwałowe. Są to gliny szarobrazowe, piaszczyste. Spotkać w nich można cienkie, nieregularne przerosty i soczewki piasków i żwirów zaglinionych.

W północno – wschodniej części gminy, w rejonie miejscowości Kowalewszczyzna i Jeńki na powierzchni glin występują piaski, żwiry i piaski, oraz głązy lodowcowe.

Towarzyszą im rozległe formy czołowomorenowe zbudowane z bardzo zróżnicowanego materiału.

Gleby gminy Sokoły odznaczają się dobrą jakością. Na analizowanym obszarze dominują gleby IV klasy bonitacyjnej, zajmując ponad 63% powierzchni gruntów ornych. Podobna sytuacja przedstawia się przypadku użytków zielonych, gdzie prawie 50% powierzchni użytków stanowią gleby IV klasy bonitacyjnej.

W granicach gminy Sokoły znajduje się 730 hektarów Narwiańskiego Parku Narodowego, co stanowi 4,69% powierzchni ogólnej całej gminy. W jego obrębie znalazły się bagienne grunty wsi Jeńki i Waniewo leżące w bezpośrednim sąsiedztwie Narwi. Dolina rzeki w niewielkim stopniu została przekształcona ręką człowieka, zatem charakteryzuje się wysokim stopniem naturalności. Rozległe rozlewiska porośnięte bogatą roślinnością wodną i szuwarem trzcinowym występują w wielu miejscach, stanowiąc tym samym o wyjątkowych walorach przyrodniczych tego terenu. Na terenie Parku reprezentowane są 52 zespoły roślinności, w tym: 33 zespoły roślinności wodnej i szuwarowej, 4 zespoły roślinności łąkowej, 2 zespoły roślinności wierzbowej, 2 zespoły roślinności psammofilnej i

kserotermicznej oraz 7 zespołów roślinności leśnej. Z kolei faunę reprezentuje 183 gatunków ptaków; 22 gatunki ryb; liczna grupa zwierzyny grubej np. dzik, sarna, lis, jenot, tchórz, kuna, piżmak, łasica, zając szarak; płazów np. traszka, kumak nizinny, grzebiuszka, ropucha, rzekotka drzewna; gadów i owadów.

Tabela 1 Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2015 r.

	Ogółem w tys. ha	Rezerwaty przyrody w tys. ha	Parki narodowe w tys. ha	Pomniki przyrody
Województwo	642314,0	23585,8	92180,1	1993
Powiat	2274,8	0	1052,0	66
Gmina	730	0	730	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Ponadto szczególne walory przyrodnicze gminy zwiększa jeden pomnik przyrody, do których zaliczane są wyróżniające się twory przyrody ożywionej lub nieożywionej o szczególnej wartości pod względem walorów przyrodniczych, naukowych, historycznych, pamiątkowych, krajobrazowych. W przypadku gminy Sokoły do rejestru pomników przyrody została wpisana aleja lipowa mieszcząca się we wsi Krzyżewo liczącej 21 drzew.

Główną rzeką przecinającą teren gminy jest Narew, której zlewnia na odcinku północno – wschodnim wyznacza granicę administracyjną gminy. Jej nieuregulowane koryto rzeczne stanowi przyczynę występowania w okresie roztopów wiosennych rokrocznych wylewów na rozległe tereny terasy zalewowej. W omawianej części doliny rzeka w znaczącym stopniu meandruje, dzięki czemu jej koryto nabiera malowniczego charakteru krajobrazowo – przyrodniczego. Wśród dopływów Narwi należy wymienić Ślinę, uchodzącą do niej w okolicach Zawad oraz Awisę.

Tabela 2 Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2015 r. % powierzchni ogólnej

	Ogółem	Parki Narodowe
Województwo	31,8	4,56
Powiat	1,8	0,83
Sokoły	4,69	4,69

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Gmina nie posiada większych naturalnych bądź sztucznych zbiorników wodnych. Niemniej jednak w dolinie Narwi zachowały się starodorzecza, będące pozostałościami dawnego koryta rzeki, a w kilku wsiach np. Truskolasy-Olszyna, Truskolasy-Wola, Chomice, Nowe Racibory, Perki-Franki, Czajki znajdują się stawy.

Niezwykle trudnym zadaniem byłyby wydzielenie na terenie gminy skoncentrowanych miejsc występowania poszczególnych rodzajów gleb, ze względu na układanie się w ich w swoistą mozaikę. Można jednak podać dominujące typy. Dla obszaru wysoczyznowego charakterystyczne są gleby bielcowe i brunatne, dla dolin mady oraz gleby murszowe, torfowe i torfowo – mułowe.

Lasy i grunty leśne w gminie w 2015 r. zajmowały 3042,92 ha, co stanowiło 19,6% powierzchni ogólnej gminy, z czego 168,92 ha stanowią lasy publiczne, 2874 ha – własność prywatna, w tym 15,4% stanowią lasy Nadleśnictwa Rudka, które występują w dwóch enklawach w północnej części gminy, między wsiami Krzyzewo – Jabłonowo – Mojsiki.

Najliczniej reprezentowane jest siedlisko boru mieszanego świeżego z sosną z niewielkim udziałem innych gatunków, przede wszystkim dębu i brzozy oraz sosny, która najczęściej występuje w drugiej grupie wiekowej (40-80 lat), chociaż zdarzają się i starsze. Owe siedliska najczęściej występują na glebach piaszczystych. Z kolei na glebach gliniasto – piaszczystych wykształciły się siedliska lasu mieszanego świeżego z drzewostanem o przewadze drzew liściastych.

III.3 Warunki klimatyczne

W podziale klimatycznym Polski, gmina Sokoły zaliczana jest do dzielnicy podlaskiej. Obszar ten charakteryzuje się średnią roczną temperaturą 6,5°C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec z temperaturą 17,3°C, natomiast najzimniejszym – luty, ze średnią temperaturą –6,2°C. W ciągu roku średnio 65 dni jest mroźnych, z temperaturą poniżej 0°C i 26 dni gorących z temperaturą powyżej 25°C. Okres wegetacyjny trwa około 210 dni (IV-X). Wielkość opadów atmosferycznych, na analizowanym obszarze, wynosi średnio 573 mm w skali roku, z czego na okres wegetacyjny przypada 361 mm opadów. Pokrywa śnieżna zalega przeciętnie przez 94 dni, od listopada do kwietnia. Na analizowanym obszarze przeważają wiatry zachodnie, południowo-zachodnie i południowe. Średnia prędkość wiatru wynosi 3,2 m/s.

III.4 Ludność

Jednym z podstawowych i najważniejszych uwarunkowań rozwoju gminy jest sytuacja demograficzna, tendencje przekształceń w liczbie ludności i jej strukturze.

Tabela 3 Struktura ludności na terenie Gminy Sokoły.

	Ludność								
	ogółem			mężczyźni			kobiety		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Województwo	1194965	1191918	1188800	582646	581164	579499	612319	610754	609301
Powiat	58793	58519	58177	29639	29500	29356	29154	29019	28821
Gmina	5843	5826	5804	2942	2933	2925	2901	2893	2879

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Wg stanu na koniec grudnia 2015 r. w Gminie Sokoły mieszkało 5 804 mieszkańców, co stanowi 9,94% mieszkańców powiatu wysokomazowieckiego i 0,49% ludności województwa podlaskiego. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w latach 2013-2015 notuje się utrzymujący się spadek zaludnienia gminy. W tym okresie liczba mieszkańców zmalała o 39 osób, tj. o 0,67%. Przeważającą liczbę osób w strukturze płci ludności na obszarze gminy stanowią mężczyźni. Na 100 mężczyzn przypada 98 kobiet. Średni wiek mieszkańców wynosi 40,5 lat i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa podlaskiego oraz porównywalny do średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Wykres 2 Piramida wieku mieszkańców gminy Sokoły w 2015r.

Kobiety
(średni wiek)

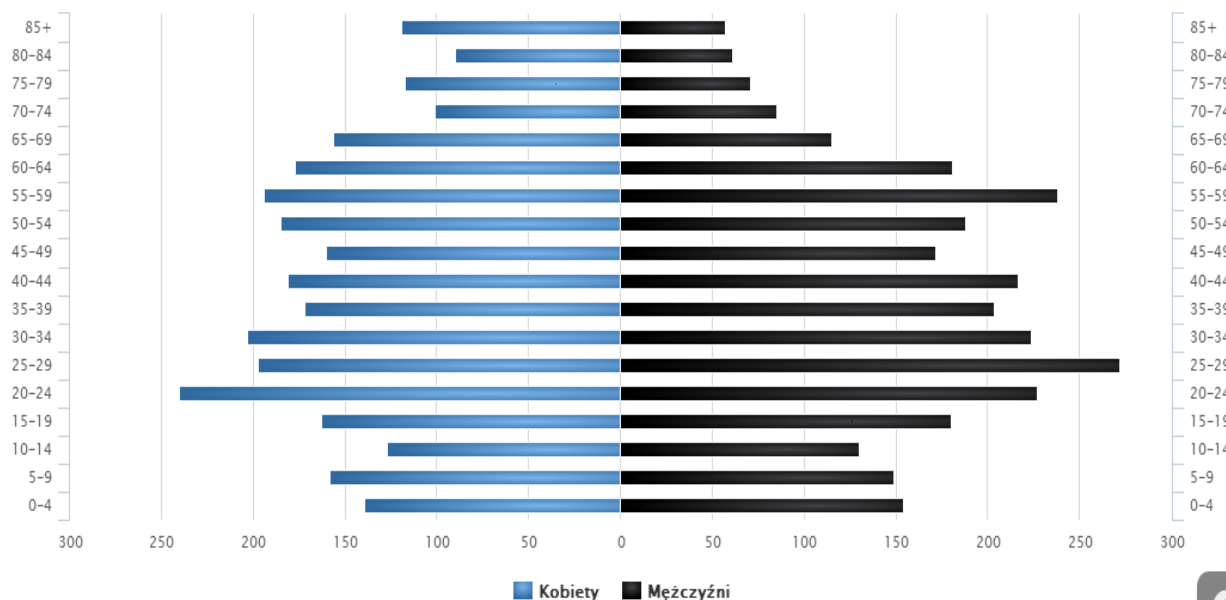
41,9 lat

Mężczyźni
(średni wiek)

39,1 lat

Piramida wieku mieszkańców gminy Sokoły, 2015

(Źródło: GUS)

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Sokoły

Średnia gęstość zaludnienia gminy Sokoły wynosi 37 osób/km². Jest to wynik znacznie różniący się od tendencji wojewódzkich, gdzie na km² przypada średnio 59 osób. Gmina Sokoły należy do gmin wiejskich, zatem niska na tle województwa i powiatu gęstość zamieszkania na 1 km² nie stanowi żadnego zaskoczenia.

Tabela 4 Gęstość zaludnienia na 1 km²

	Gęstość zaludnienia na 1 km ²		
	2013	2014	2015
Województwo	59	59	59
Powiat	48	45	45
Gmina	38	37	37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W analizowanym okresie zmniejsza się liczba osób w wieku przedprodukcyjnym o 2,04% oraz w wieku produkcyjnym – o 1,18%. W 2015 roku ok. 18,5% mieszkańców gminy Sokoły nie miało ukończonych 18 lat. Wzrost nastąpił w grupie osób w wieku poprodukcyjnym i wynosił 2,32% w latach 2013-2015.

Tabela 5. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym, poprodukcyjnym w latach 2013 – 2015

	W wieku								
	przedprodukcyjnym			produkcyjnym			poprodukcyjnym		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Województwo	214010	210460	207394	759614	755557	750360	221341	225901	231046
Powiat	11238	11006	10776	36200	36050	35786	11355	11463	11615
Gmina	1081	1062	1059	3639	3626	3596	1123	1138	1149

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W 2015 roku odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, czyli grupy wiekowej najmniej korzystnej z punktu widzenia gospodarki, wynosił 19,80%. Jest to zjawisko niepokojące, świadczące o starzeniu się społeczeństwa. Cecha ta jest jednak charakterystyczna dla społeczeństwa żyjącego w rozwijającej się gospodarce. W obecnym czasie proces starzenia się społeczeństwa nie przynosi jeszcze negatywnych skutków, ale w przyszłości może spowodować zbyt duże obciążenie demograficzne i zatrzymanie rozwoju gospodarczego.

Tabela 6. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym, poprodukcyjnym w % ogółu ludności w latach 2013 – 2015

	W wieku								
	przedprodukcyjnym (%)			produkcyjnym (%)			poprodukcyjnym (%)		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Województwo	17,91%	17,66%	17,45%	63,57%	63,39%	63,12%	18,52%	18,95%	19,43%
Powiat	19,11%	18,81%	18,52%	61,57%	61,60%	61,51%	19,31%	19,58%	19,96%
Gmina	18,50%	18,23%	18,24%	62,28%	62,24%	61,96%	19,22%	19,53%	19,80%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Wartość wskaźnika obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) na przestrzeni ostatnich lat utrzymuje się na stałym poziomie i w 2015 roku na terenie gminy Sokoły wyniosła 61 osób, przy średniej dla powiatu równej 62 osoby, a dla województwa 58 osób.

Tabela 7. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w latach 2013 – 2015

	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym		
	2013	2014	2015
Województwo	57	58	58
Powiat	62	62	62
Gmina	61	61	61

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W roku 2015 wskaźnik urodzeń żywych na 1000 mieszkańców na terenie gminy Sokoły wyniósł 9,66 i był niższy niż na terenie powiatu wysokomazowieckiego, który to wskaźnik wynosił 9,99. Wskaźnik zgonów na 1000 mieszkańców dla gminy wynosił 10,87, i był niższy niż dla powiatu (11,76). Odnotowano natomiast wyższy wskaźnik małżeństw na 1000 mieszkańców: gmina - 5,87, powiat - 4,97.

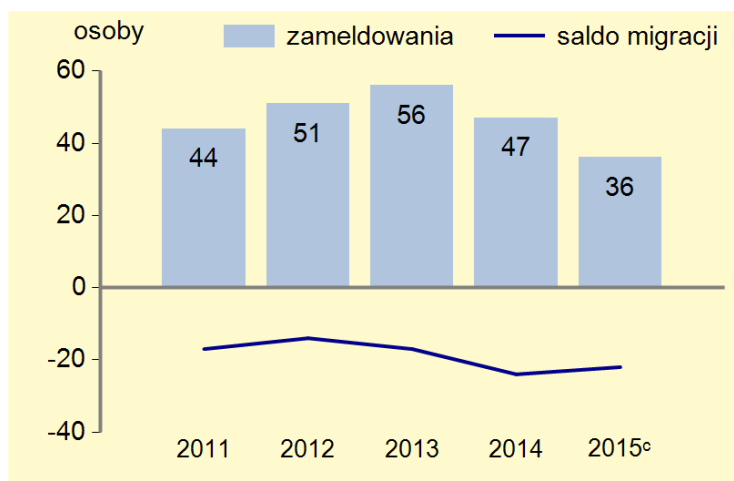
Tabela 8. Ruch naturalny w liczbach bezwzględnych w roku 2015

	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny
Województwo	6061	10825	12302	-1477
Powiat	290	583	686	-103
Gmina	34	56	63	-7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Przyrost naturalny na 1000 osób na terenie gminy w roku 2015 wyniósł -1,21 i był wyższy niż wskaźnik dla powiatu wysokomazowieckiego, który wynosił -1,77 na 1000 mieszkańców oraz zbliżony do wskaźnika dla województwa wynoszącego -1,24.

Wykres 3 Migracje ludności na pobyt stały

Źródło: statystyczne vademecum samorządowca

W analizowanym okresie w gminie Sokoły odnotowano ujemne saldo migracji, które od 2012 roku systematycznie osiągało coraz większe wartości ujemne, co oznacza iż więcej ludzi odpływa z gminy niż napływa do gminy. W 2015 roku zarejestrowano 36 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 56 wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wyniosło dla gminy Sokoły -20. W tym samym roku 0 osób zameldowało się z zagranicy oraz zarejestrowano 0 wymeldowań za granicę - daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące 0.

III.5. Bezrobocie

Według danych z roku 2015 w gminie Sokoły zarejestrowanych było 200 bezrobotnych, w tym 81 kobiet. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie w 2015r. wyniósł 5,6% i był niższy niż w powiecie (5,8%) i województwie (7,33%). W ogólnej strukturze bezrobotnych największą grupę stanowią mężczyźni (59,5%). Bezrobocie rejestrowane w gminie Sokoły wynosiło w 2015 roku 7,4% (6,7% wśród kobiet i 7,9% wśród mężczyzn).

Tabela 9 Bezrobotni w latach 2013 – 2015

	ogółem			% osób w wieku produkcyjnym			kobiety		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Województwo	70889	60394	55019	9,33%	7,99%	7,33%	32303	27478	24943
Powiat	2515	2058	2079	6,95%	5,71%	5,8%	1089	863	914
Gmina	270	238	200	7,4%	6,6%	5,6%	115	96	81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W 2016r. w gminie Sokoły zarejestrowanych było już 209 bezrobotnych, w tym 84 kobiety i 11 osób z prawem do zasiłku.

Zgodnie z danymi na dzień 31.12.2015 roku na terenie gminy Sokoły zamieszkiwały 102 osoby bezrobotne zagrożone długotrwałym bezrobociem, co stanowiło ponad 50% ogółu osób bezrobotnych. Problem ten jest niesłychanie ważny i ma duży oddźwięk społeczny. Sytuacja ta rodzi wiele negatywnych aspektów społecznych i ekonomicznych.

Kluczowe problemy z jakimi boryka się osoba bezrobotna dotyczą:

- finansów
- rytmu codziennego życia
- negatywnych emocji (głównie niskiego poczucia własnej wartości)
- znalezienia innej pracy

Czasami dochodzi do zjawiska które można określić jako dziedziczenie bezrobocia. Bezrobotni rodzice nie są w stanie zapewnić dzieciom odpowiedniego wykształcenia - dodatkowo często przekazują im własny wzorzec zachowania: bezradność, poczucie niemożności zmienienia swojego życia i pesymizm. Bezrobotne rodziny charakteryzuje także często roszczeniowa postawa wobec społeczeństwa.

III.6. Zatrudnienie

W gminie Sokoły na 1000 mieszkańców pracuje 78 osób. 47,3% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 52,7% mężczyźni. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Sokoły wynosi 3 552,72 PLN, co odpowiada 85,60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Sokoły 129 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 74 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -55.

Tabela 10 Pracujący bez rolnictwa indywidualnego w latach 2013 – 2015

	Ogółem		
	2013	2014	2015
Województwo	210183	214817	214690
Powiat	7877	8089	8256
Gmina	419	470	455

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W gminie Sokoły liczba osób pracujących (poza rolnictwem indywidualnym) w analizowanym okresie raz malała raz rosła. Struktura osób pracujących w gminie w 2015r. przedstawia się następująco: 8,5% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Sokoły pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 10,99% w przemyśle i budownictwie, a 26,15% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 54,29% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości). Zatem najwięcej osób zatrudnionych było w sektorze finansowym, a najmniej w rolnictwie, łowiectwie, leśnictwie oraz w przemyśle i budownictwie.

Tabela 11 Pracujący bez rolnictwa indywidualnego według poszczególnych kategorii w latach 2012 – 2014

	Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybolówstwo			Przemysł i budownictwo			Sektor usługowy			Sektor finansowy		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Województwo	2991	3162	3068	64027	66383	66836	49448	50565	50248	93717	94707	94538
Powiat	137	166	167	3165	3215	3418	1556	1633	1516	3019	3075	3155
Gmina	39	39	39	34	44	50	108	138	119	238	249	247

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W roku 2013 w gminie Sokoły zarejestrowanych było 325 podmiotów gospodarczych, z czego 255 stanowiły osoby fizyczne prowadzące własną działalność gospodarczą. Sektor publiczny reprezentowało 19 podmiotów, a prywatny 306. W roku 2014 liczba podmiotów zmniejszyła się o 15, do 310, z czego 243 stanowiły osoby fizyczne prowadzące własną działalność gospodarczą. Sektor publiczny reprezentowało 17 podmiotów, a prywatny 293. W

roku 2015 liczba podmiotów wyniosła 315, z czego 246 stanowiły osoby fizyczne prowadzące własną działalność gospodarczą. Sektor publiczny reprezentowało w dalszym ciągu 17 podmiotów, a sektor prywatny 298. Dynamika zmian wyglądała następująco. Ogólna liczba podmiotów w roku 2014 zmalała o 4,62%, w roku kolejnym wzrosła o 1,61%. Liczba podmiotów z sektora prywatnego w roku 2014 spadła o 4,25%, a w roku kolejnym wzrosła o 1,71%. Natomiast liczba osób prowadzących własną działalność gospodarczą spadła w roku 2014 o 4,71%, a w roku 2015 wzrosła o 1,23%.

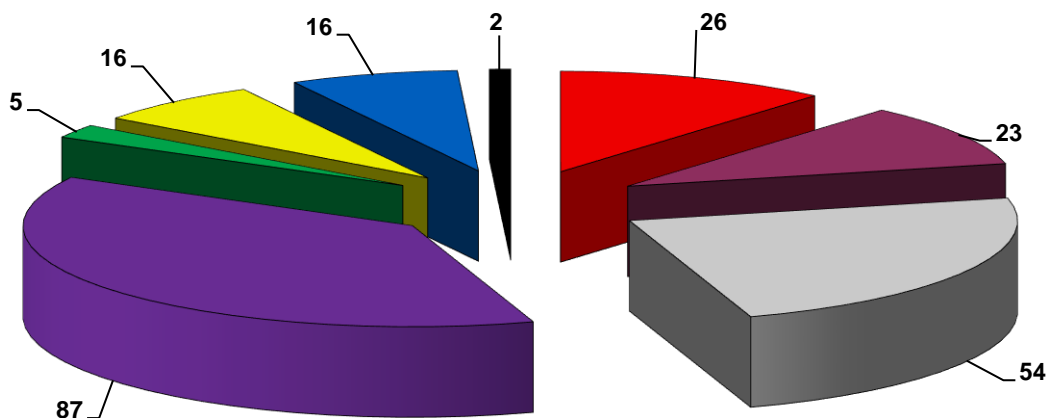
W 2013 r. w gminie Sokoły na 1 tys. mieszkańców przypadało 55,62 podmioty gospodarki narodowej, w powiecie było to 68,05; zaś w województwie – 80,77. W roku 2014 ów wskaźnik prezentował się następująco, gmina – 53,21; powiat – 69,82; województwo – 82,50. Rok 2015: gmina – 54,27; powiat – 71,02; województwo – 83,54. Wskaźniki dla sektora publicznego wyglądają następująco. Rok 2013, gmina – 3,25; powiat – 3,28; województwo – 2,65. Rok 2014, gmina – 2,92; powiat – 3,18; województwo – 2,57. Rok 2015, gmina – 2,93; powiat – 3,13; województwo – 2,58. Wskaźniki dla sektora prywatnego wyglądają następująco. Rok 2013, gmina – 52,37; powiat – 64,77; województwo – 78,12. Rok 2014, gmina – 50,29; powiat – 66,65; województwo – 79,86. Rok 2015, gmina – 51,34; powiat – 67,67; województwo – 80,51.

Przedstawione teraz zostanie 8 sekcji podmiotów gospodarki narodowej. W roku 2013 w gminie rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo reprezentowało 35 podmiotów, co stanowiło 10,77% ogólnej liczby podmiotów. W roku kolejnym liczba podmiotów spadła do 27, co dało 8,71% ogólnej liczby. W roku 2015 nastąpił dalszy spadek do 26, co stanowiło 8,25%. Sytuacja w przemyśle wyglądała następująco. Rok 2013 – 28 podmiotów, co stanowiło 8,61% wszystkich przedsiębiorstw. Rok 2014 – 27 i 8,71% oraz rok 2015 – 23 i 7,3%. W roku 2013 budownictwo reprezentowało 57 podmiotów, co stanowiło 17,54%. Rok 2014 – 55 i 17,74%. Rok 2015 – 54 i 17,14%. Sytuacja w sekcji handel i naprawy wygląda następująco. Rok 2013 – 84 podmioty, co stanowiło 25,85% wszystkich przedsiębiorstw. Rok 2014 – 85 i 27,42% oraz rok 2015 – 87 i 27,62%. W roku 2013 na terenie gminy funkcjonowało 5 przedsiębiorstw zajmujących się zakwaterowaniem i gastronomią, co stanowiło 1,54% wszystkich podmiotów gospodarczych. W roku 2014 ich liczba zmalała o 1, co dało 1,29% Rok 2015 – 5 i 1,59%. W sekcji transport i gospodarka magazynowa w roku 2013 funkcjonowało 18 przedsiębiorstw, co stanowiło 5,54% ogółu. Rok 2014 – 15 i 4,84%. Rok 2015 – 16 i 5,08%. W roku 2013 na terenie gminy funkcjonowały 2 podmioty obsługujące rynek nieruchomości, w roku 2014 i 2015 utrzymywała się na tym poziomie. Procentowy udział w ogólnej liczbie podmiotów przedstawiał się odpowiednio – 0,62%; 0,66%; 0,63%. Działalnością profesjonalną, naukową

i techniczną zajmowało się w 2013 roku 13 podmiotów, co stanowiło 4% wszystkich przedsiębiorstw. Rok 2014 – 14 i 4,52%. Rok 2015 – 16 i 5,08%.

Dynamika zmian 8 sekcji podmiotów gospodarki narodowej w gminie Sokoły wygląda następująco. W rolnictwie, łowiectwie, leśnictwie w roku 2014 w stosunku do roku poprzedniego nastąpił spadek o 22,86%, a w kolejnym nastąpił spadek o 3,7%. W przemyśle w 2014 roku nastąpił spadek o 3,57%, w 2015 nastąpił spadek o 14,81%. W budownictwie zarówno w roku 2014 jak i 2015 miał miejsce spadek, odpowiednio 3,51% i 1,82%. W handlu i naprawach w roku 2014 nastąpił wzrost o 1,19%, w roku 2015 również odnotowano wzrost o 2,35%. Liczba hoteli i restauracji w roku 2014 spadła o 20%, by w rok później wzrosnąć o 25%. W transporcie i gospodarce magazynowej nastąpił w roku 2014 spadek o 16,67%, w roku kolejnym odnotowano wzrost o 6,67%. Liczba podmiotów reprezentujących działalność profesjonalną, naukową i techniczną w 2014 roku wzrosła o 7,69% w porównaniu do roku poprzedniego, a w kolejnym roku liczba podmiotów wzrosła o 14,29%. W obsłudze rynku nieruchomości w 2014 r. i 2015 r. nie odnotowano żadnych różnic w porównaniu do roku 2013.

Wykres 4 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Sokoły w roku 2015

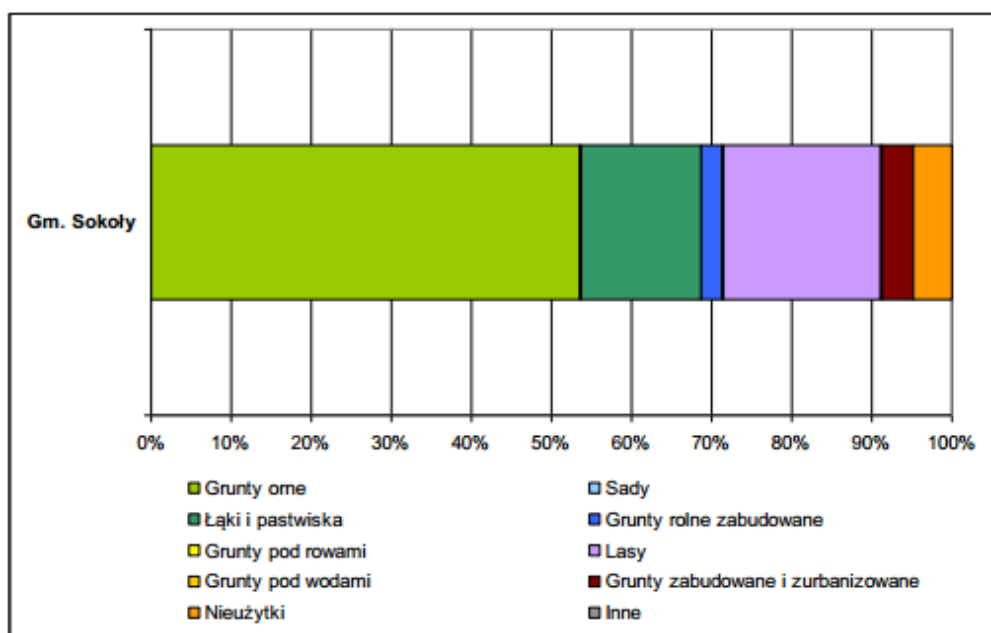
■ rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	■ przemysł
■ budownictwo	■ handel i naprawy
■ zakwaterowanie i gastronomia	■ transport i gospodarka magazynowa
■ działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	■ obsługa rynku nieruchomości

Źródło: opracowanie własne

Rolnictwo jest podstawową funkcją gminy. Struktura użytkowania jej gruntów według granic administracyjnych w roku 2014 przedstawiała się następująco. Z powierzchni ogólnej, która wynosi 15,56 tys. ha użytki rolne zajmują 10,69 tys. ha, co stanowi 68,70% powierzchni ogólnej. Lasy i grunty leśne zajmowały 3,04 tys. ha, co stanowiło 19,54% powierzchni ogólnej. Pozostałe grunty zajmowały 1,83 tys. ha, co stanowiło 11,76% powierzchni ogólnej.

Poniżej przedstawiono kierunki użytkowania gruntów w gminie Sokoły.

Wykres 5 Kierunki użytkowania gruntów w gminie Sokoły

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, 2014.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna na obszarze gminy zajmuje największą powierzchnię – 11 129 ha.

Przyjrzymy się teraz bliżej użytkom rolnym, które zostaną rozbite na trzy kategorie. Pierwszą z nich są grunty orne, które w 2014 roku zajmowały 8,337 tys. ha, co stanowiło 77,99% całości użytków rolnych. Drugą kategorią są łąki i pastwiska, które zajmowały 2,32 tys. ha, co stanowiło 21,70% użytków rolnych. Trzecią kategorią są sady, które zajmowały 31 ha, co stanowiło 0,29% użytków rolnych.

Tabela 12 Kierunki użytkowania powierzchni w gminie

Lp.	Wyszczególnienie	Powierzchnia w [ha]
1	Grunty orne	8337
2	Sady	31
3	Łąki i pastwiska	2321
4	Grunty rolne zabudowane	405
5	Grunty pod rowami	34
6	Lasy	3041
7	Grunty pod wodami	31
8	Grunty zabudowane i zurbanizowane	597
9	Nieużytki	758
10	Inne	4

Źródło: Program Ochrony Środowiska Gminy Sokoły na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022 (aktualizacja)

Gleby gminy Sokoły odznaczają się dobrą jakością. Na analizowanym obszarze dominują gleby IV klasy bonitacyjnej, zajmując ponad 63% powierzchni gruntów ornych. Podobna sytuacja przedstawia się w przypadku użytków zielonych, gdzie prawie 50% powierzchni użytków stanowią gleby IV klasy bonitacyjnej.

Tabela 13 Klasy bonitacyjne gleb gminy Sokoły

Klasy bonitacyjne												
Grunty orne [ha]							Użytki zielone [ha]					
IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIz	II	III	IV	V	VI	VIz
115	1115	2927	2448	1713	167	31	2	131	1155	829	230	6

Źródło: Program Ochrony Środowiska Gminy Sokoły na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022 (aktualizacja)

Na analizowanym obszarze najczęściej jest gleb kompleksu 4 żytniego bardzo dobrego (27,5%). Ponadto duży obszar zajmowany jest przez gleby kompleksu 2 pszennego bardzo dobrego (18%). W przypadku użytków zielonych, największy obszar zajmują gleby kompleksu 2z (55%). Powierzchnia gleb kompleksu 1z jest znikoma (0,09%). Resztę obszaru stanowią gleby kompleksu 3z.

Powierzchnia gleb marginalnych na obszarze gminy jest niewielka w porównaniu ze średnią powiatu wysokomazowieckiego (6,3%) i wynosi 4% powierzchni użytków rolnych. W latach 2009-2012 Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Białymstoku przeprowadziła analizy fizykochemiczne i chemiczne gleb w powiatach województwa podlaskiego. Wyniki badań wykazały na utrzymujący się znaczny udział gleb nadmiernie zakwaszonych (58% gleb miało odczyn bardzo kwaśny lub kwaśny). Najwięcej gleb o odczynie poniżej pH 5,5 koncentrowało się w powiatach: łomżyńskim – 69%, kolneńskim – 68%, hajnowskim – 67% oraz monieckim – 66%. Wzrost zakwaszenia gleb jest jednym ze wskaźników jej chemicznej degradacji. Ponadto gleby na terenie powiatu wysokomazowieckiego charakteryzują się średnią zawartością fosforu – 46% oraz niską magnezu 20%.

Potencjalnymi źródłami zanieczyszczeń gleby na terenie powiatu (jak i gminy) są:

- wprowadzane do gleby nieoczyszczone ścieki komunalne, w szczególności z nieszczelnych szamb,
- chemizacja rolnictwa /nawozy sztuczne, pestycydy,
- emisje do atmosfery zanieczyszczeń gazowych i pyłowych,

- urbanizacja i osadnictwo,
- zlokalizowane na terenie powiatu stacje paliw, itp.,
- zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych,
- degradacja gleb, erozja, zakwaszenie.

III.7. Obsługa ludności i zaspakajanie potrzeb mieszkańców

Na terenie gminy funkcjonuje jeden Urząd Pocztowy w Sokołach. Oprócz tego działa jedna placówka lecznictwa otwartego zlokalizowana w Sokołach, a także dwie apteki. Rolę placówki kultury spełnia Centrum Kulturalno-Biblioteczne w Sokołach, remizy straży pożarnej w Sokołach, Bruszewie, Jeńkach.

Od 1 stycznia 2017 r. Gminny Ośrodek Kultury w Sokołach przekształcił się na Centrum Kulturalno-Biblioteczne w Sokołach (uchwała Rady Gminy Sokoły nr XIII/94/2016 z dnia 30 sierpnia 2016 r. w sprawie połączenia samorządowych instytucji kultury - Biblioteki Publicznej Gminy Sokoły i Gminnego Ośrodka Kultury w Sokołach)

Na terenie gminy do 31 grudnia 2016 r. funkcjonowały dwie biblioteki, co w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców, w porównaniu z powiatem i województwem dało najwyższy wskaźnik. W gminie w roku 2015 wyniósł on 0,34; w powiecie 0,26; a w województwie 0,20. Mniej korzystnie przedstawia się sytuacja z ilością czytelników korzystających z bibliotek. W latach 2013 – 2015 mniej, niż co dziesiąty mieszkaniec skorzystał z usług bibliotecznych. W roku 2013 było to 478, rok później 491, a w roku 2015 – 462. Przeliczając ilość czytelników na tysiąc mieszkańców otrzymujemy następujące wyniki: w województwie w kolejnych latach: 121,66; 122,40; 121,70; w powiecie: 77,15; 78,44; 74,84; a w gminie: 81,81; 84,28; 79,60.

Tabela 14. Wypożyczenia w woluminach w latach 2013 – 2015

	Wypożyczenia w woluminach						Czytelnicy		
	w tys.			na 1 czytelnika					
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Województwo	2972,8	3004,1	2916,4	20,4	20,6	20,2	145384	145885	144677
Powiat	71,8	72,3	68	15,8	15,7	15,6	4536	4590	4354
Gmina	7,5	8,3	7,6	15,6	17	16,4	478	491	462

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Ilość wypożyczeń w gminie najpierw wzrosła z 7,5 tys. w 2013 roku, do 8,3 tys. w 2014 by zmaleć w 2015 roku do 7,6 tys. Podobnie sytuacja wyglądała w przypadku wypożyczeń na 1 czytelnika oraz w liczbie czytelników.

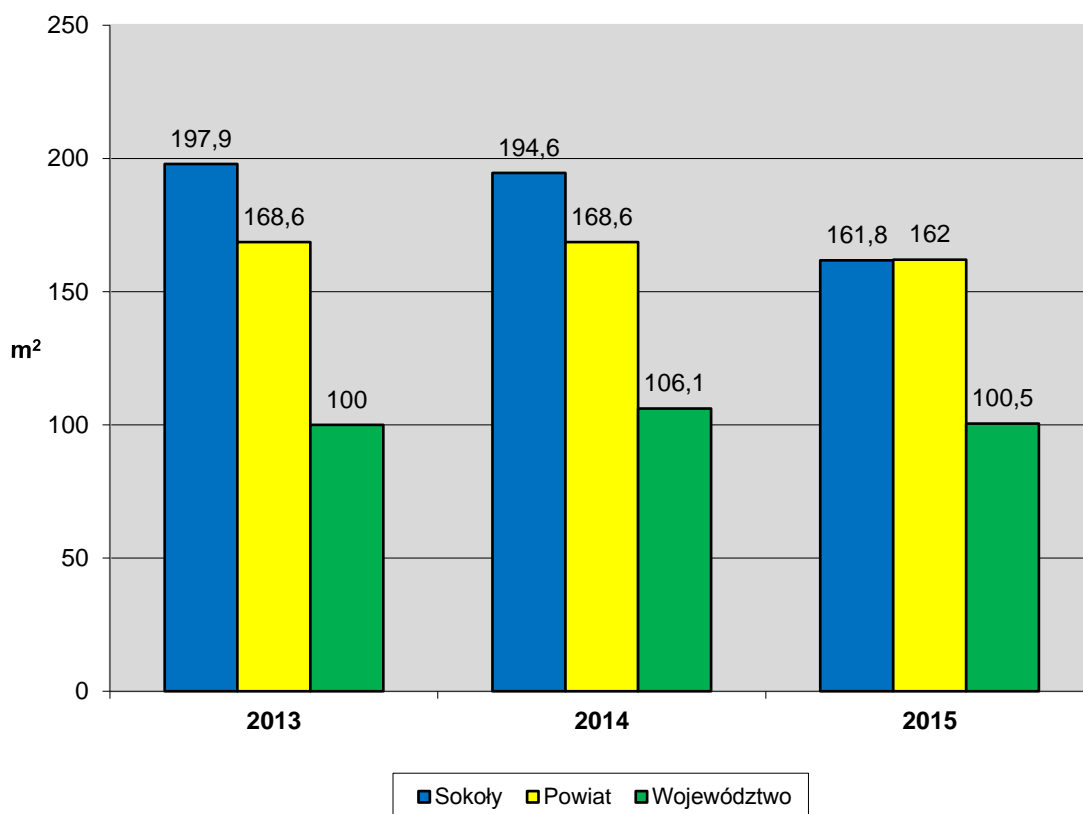
Na terenie gminy Sokoły w roku 2015 funkcjonowało 59 sklepów, z czego 26 było ogólnospożywczy. Przeliczając powyższe wielkości na tysiąc mieszkańców otrzymujemy wskaźniki – 10,17 dla wszystkich sklepów i 4,48 dla ogólnospożywczych. Ponadto usługi świadczyły dwie stacje paliw, co przeliczając na 1000 mieszkańców dało wynik 0,34.

Ochronę przeciwpożarową w gminie zapewniają trzy jednostki straży pożarnej rozlokowane w Sokołach, Bruszewie, Jeńkach. Na terenie gminy funkcjonują: Urząd Gminy Sokoły, Bank Spółdzielczy w Sokołach, posługę duszpasterską pełnią dwie parafie rzymskokatolickie w Sokołach i w Waniewie. Następujące placówki sportowe zlokalizowane są na terenie gminy: hala sportowa w szkole podstawowej i gimnazjum w Sokołach; sala gimnastyczna w Zespole Szkół w Krzyżewie; kompleks boisk sportowych przy szkole podstawowej i gimnazjum w Sokołach; boiska sportowe przy szkołach podstawowych w Bruszewie, Perkach-Karpiach, Kowalewszczyźnie oraz przy Zespole Szkół Rolniczych w Krzyżewie; boiska wiejskie w Waniewie, Jeńkach.

W roku 2013 w gminie Sokoły oddano do użytku 10 nowych mieszkań z 82 izbami. W 2014 liczba oddanych do użytku mieszkań zmalała do 4 mieszkań z 21 izbami, a w 2015 roku wzrosła do 5 nowych mieszkań z 30 izbami. W roku 2013 przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania oddawanego do użytku w powiecie wynosiła 168,9 m²; w gminie – 197,9 m²; w województwie – 100,0 m². Rok 2014 powiat – 168,6 m²; województwo – 106,1 m²; gmina – 194,6 m². Rok 2015 gmina – 161,8 m²; powiat – 162,0 m²; województwo – 100,5 m².

W roku 2013 na tysiąc ludności w gminie przypadło 1,71 mieszkania oddanego do użytku wraz z 14,03 izby. W powiecie było to 15,56 mieszkania i 1,56 izby, a w województwie odpowiednio – 3,50 i 14,74. Rok 2014 gmina – 0,69 i 3,60; powiat – 1,40 i 8,49; województwo – 3,52 i 15,47. Rok 2015 gmina – 0,86 i 5,17; powiat – 1,86 i 10,57; województwo – 4,01 i 16,77.

Wykres 6 Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego oddawanego do użytku mieszkania w województwie, powiecie, gminie w latach 2013 – 2015

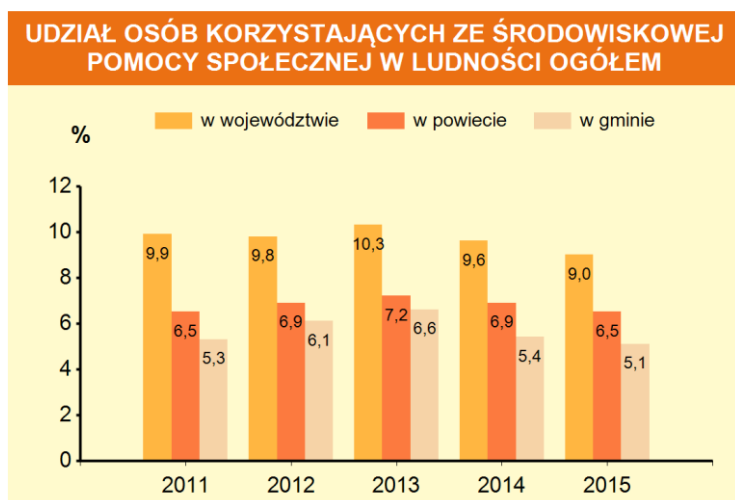

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W Sokołach działa Gminy Ośrodek Pomocy Społecznej. Dominują następujące powody korzystania z jego pomocy: bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, ochrona macierzyństwa. Zakres zapotrzebowania na pomoc społeczną z roku na rok wzrasta w miarę ubożenia społeczeństwa. W gminie pomoc społeczna staje się jednym z głównych priorytetów polityki samorządowej. Jednakże narastającym problemem są ciągle niedostateczne fundusze.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej udziela pomocy osobom, które pobierają zasiłki stałe, okresowe i z tytułu macierzyństwa. Ośrodek współfinansuje również dożywianie dzieci w szkołach oraz udziela zasiłków celowych na zakup wyprawek dla dzieci do szkoły, zakup obuwia, opłaca także składki na ubezpieczenie zdrowotne.

Wykres 7 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w latach 2011-2015

Źródło: statystyczne vademecum samorządowca

W 2015 roku wydatki na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej wyniosły 2286,3 tys. zł.

Głównym problemem społecznym wskazanym przez władze gminne na terenie gminy jest alkoholizm i zaniedbanie. W 2015 r. wydatki na przeciwdziałanie alkoholizmowi wyniosły 52 tys. zł.

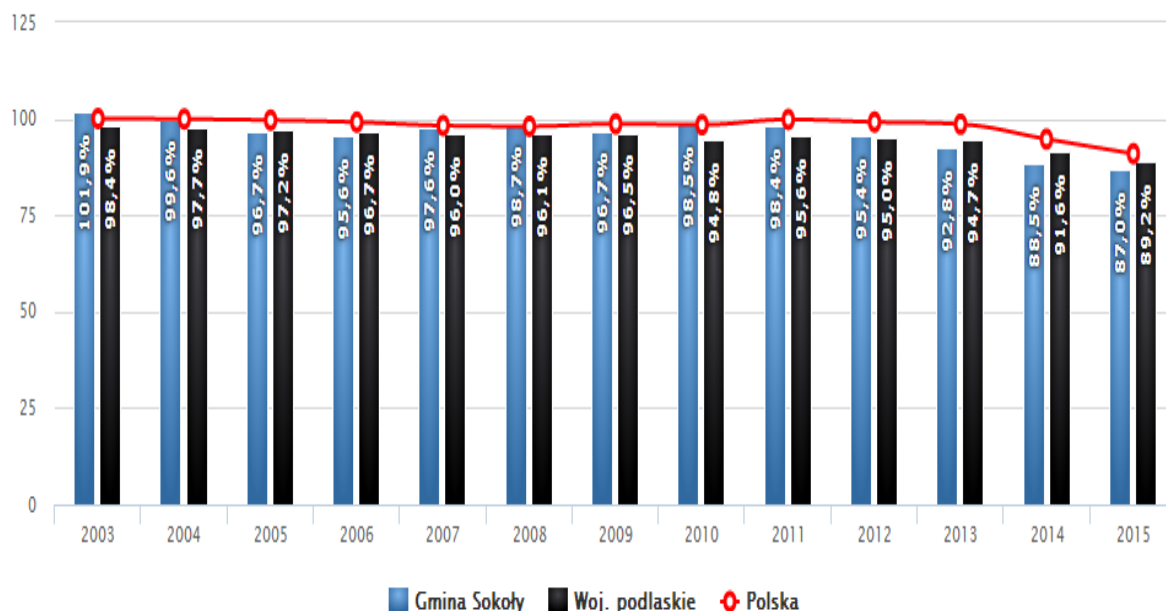
III.8. Oświata i wychowanie

Na terenie gminy Sokoły funkcjonują: oddziały przedszkolne oraz punkt przedszkolny w Sokołach z siedzibą w Zespole Szkół w Sokołach, do których uczęszcza 122 dzieci. Wskaźnik dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego wynosi 2,65 jest wyższy niż wskaźnik dla województwa wynoszący 1,27. Natomiast wskaźnik dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w gminie Sokoły wynosi 694 i jest niższy niż wskaźnik dla województw podlaskiego (813) oraz dla całej Polski (842).

W gminie Sokoły funkcjonują trzy szkoły podstawowe: Szkoła Podstawowa (im. Adama Mickiewicza) w Sokołach, Szkoła Podstawowa w Bruszewie oraz w Kowalewszczyźnie prowadzona przez Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Nadnarwiańskich, do których uczęszcza 342 uczniów. Wskaźnik uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych wynosi 16 i jest niższy niż w województwie (18). Współczynnik skolaryzacji brutto (stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-

12 lat) wynosi 86,98% i jest niższy niż współczynnik dla województwa podlaskiego (89,16%) i dla Polski (90,94%).

Wykres 8 Szkoły podstawowe – współczynnik solaryzacji brutto w gminie Sokoły w latach 2003-2015

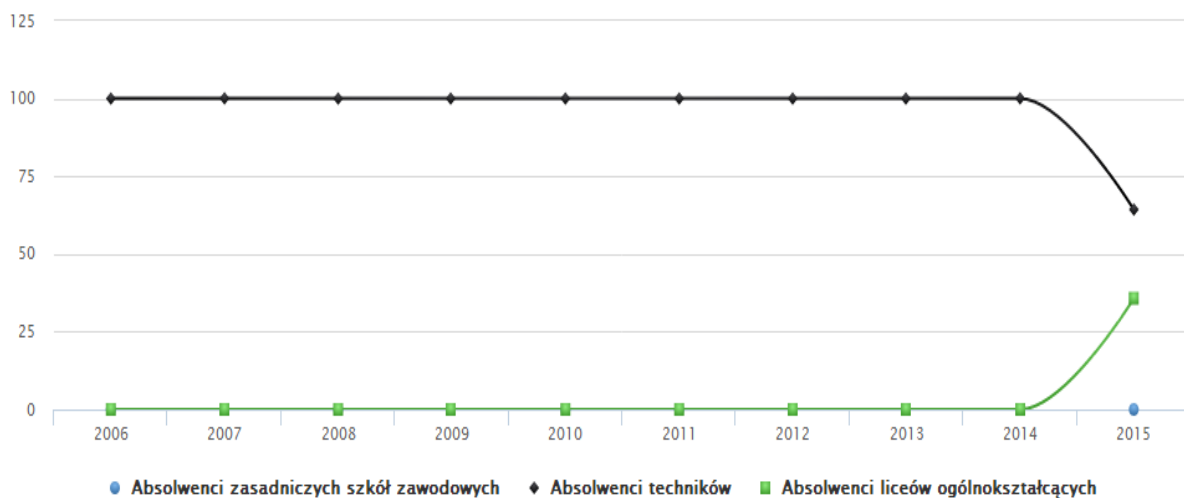

Źródło: dane GUS

W gminie Sokoły znajduje się tylko jedno gimnazjum: Gimnazjum (im. Jana Pawła II) w Sokołach, w którym uczy się 184 uczniów w 9 oddziałach. Średnio na jeden oddział w szkole gimnazjalnej przypada 21 uczniów, podobnie jak w województwie podlaskim (22) i w Polsce (21). Współczynnik skolaryzacji brutto w przypadku gimnazjum wynosi 98,25% i jest wyższy niż w województwie (95,30%).

Na terenie Gminy funkcjonuje jedna szkoła ponadgimnazjalna, tj. Zespół Szkół Rolniczych im. Stefanii Karpowicz w Krzyżewie.

Wykres 9 Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych w gminie Sokoły w latach 2006-2015

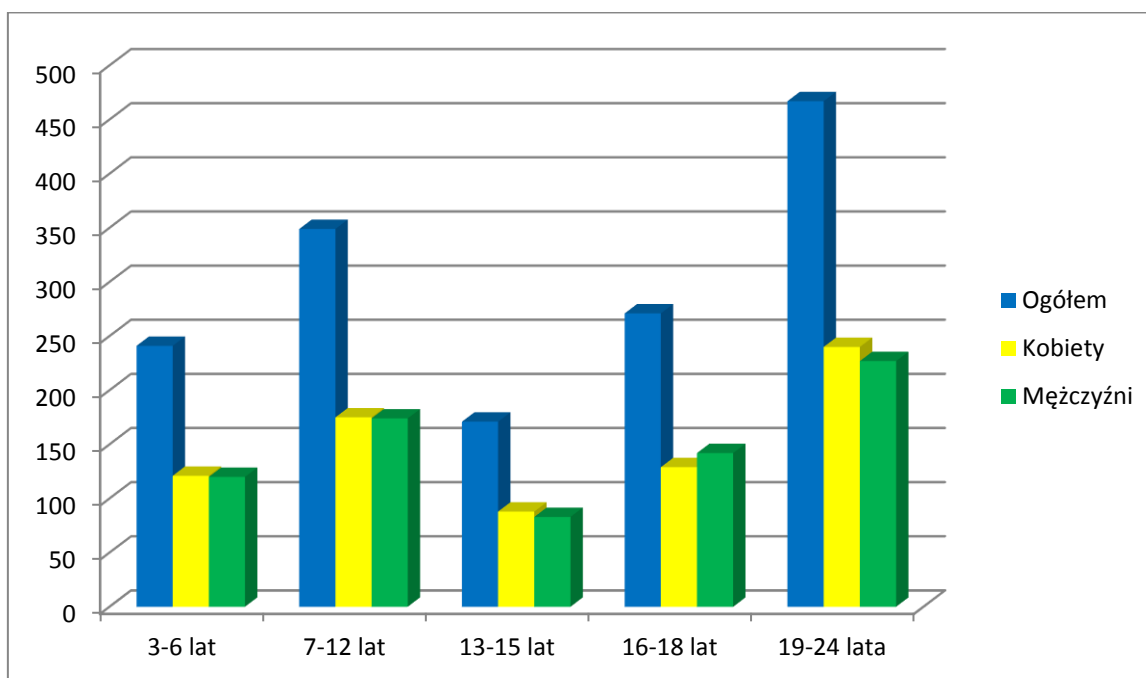

Źródło: dane GUS

Szkoły są jednostkami publicznymi, ich cele i zadania określone są w ustawie o systemie oświaty. Zapewniają możliwość bezpłatnej nauki wszystkim uczniom zgodnie z ich indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami. Organizują bezpłatne i odpłatne zajęcia pozalekcyjne. Sprawują opiekę nad uczniami oraz współdziałają z rodzicami. Realizują optymalne warunki rozwoju ucznia z zachowaniem zasad bezpieczeństwa oraz promocji i ochrony zdrowia. Ponadto umożliwiają uczniom podtrzymywanie tożsamości narodowej, językowej, religijnej.

Poniższy wykres przedstawia podział na edukacyjne grupy wieku w gminie Sokoły.

Wykres 10 Edukacyjne grupy wieku w gminie Sokoły

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

1 499 mieszkańców gminy Sokoły jest w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) (w tym 753 kobiet oraz 746 mężczyzn). Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku 11,2% ludności posiada wykształcenie wyższe, 2,7% wykształcenie policealne, 8,8% średnie ogólnokształcące, a 17,6% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 20,8% mieszkańców gminy Sokoły, gimnazjalnym 6,5%, natomiast 28,0% podstawowym ukończonym. 4,5% mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej.

W porównaniu do całego województwa podlaskiego mieszkańcy gminy Sokoły mają znacznie niższy poziom wykształcenia. Wśród kobiet mieszkających w gminie Sokoły największy odsetek ma wykształcenie podstawowe ukończone (28,7%) oraz średnie zawodowe (16,8%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie podstawowe ukończone (27,2%) oraz zasadnicze zawodowe (27,1%).

16,1% mieszkańców gminy Sokoły w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) zalicza się do przedziału 3-6 lat - wychowanie przedszkolne (16,1% wśród dziewczynek i 16,1% wśród chłopców). Na tysiąc dzieci w wieku przedszkolnym 694 uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego. Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypada 2,65 dzieci w wieku przedszkolnym.

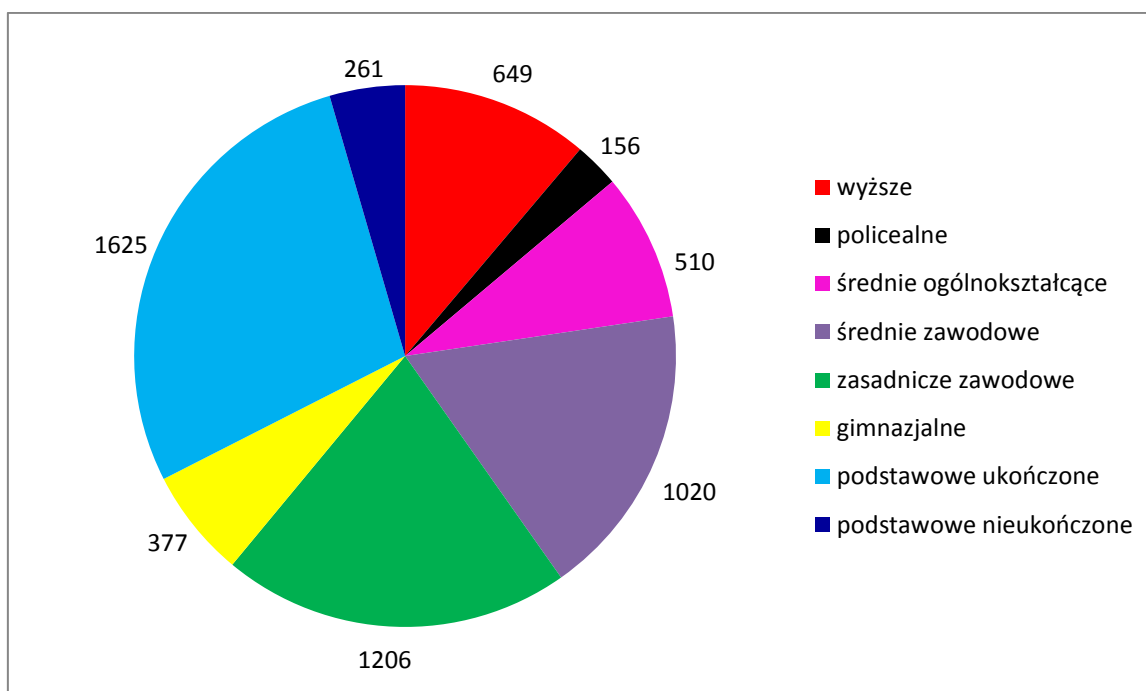
W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie podstawowym (7-12 lat) kształcą się 23,3% ludności (23,2% wśród dziewczyn i 23,3% wśród chłopów). Na 1 oddział w szkołach podstawowych przypada 16 uczniów. Współczynnik skolaryzacji brutto (Stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat) wynosi 86,98.

Wśród mieszkańców w wieku potencjalnej nauki 11,4% zalicza się do przedziału 13-15 lat - kształcenie na poziomie gimnazjalnym (11,7% wśród dziewczyn i 11,1% wśród chłopów). Na 1 oddział w szkołach gimnazjalnych przypada 21 uczniów. Współczynnik skolaryzacji brutto (Stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach gimnazjalnych do osób w wieku 13-15 lat) wynosi 98,25.

W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie ponadgimnazjalnym (16-18 lat) kształcą się 18,1% mieszkańców (17,1% wśród dziewczyn i 19,0% wśród chłopów). Na 1 oddział w szkołach ogólnokształcących przypada 14 uczniów. 23 uczniów przypada na oddział w szkołach średnich zawodowych i artystycznych.

W przedziale wiekowym odpowiadającym edukacji w szkołach wyższych (19-24 lat) znajduje się 31,2% mieszkańców gminy Sokoły w wieku potencjalnej nauki (31,9% kobiet i 30,4% mężczyzn).

Wykres 11 Poziom wykształcenia w gminie Sokoły

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III.9. Obiekty zabytkowe

W ewidencji zabytków znajduje się młyn motorowy, murowany, dwukondygnacyjny z dwuspadowym dachem krytym dachówką, wzniesiony ok. 1930 roku. Mieści się na ulicy Tykocińskiej. Nie zachowały się natomiast wiatraki wiatrowe, które również występowały na terenie gminy.

Na uwagę zasługuje również znajdujący się we wsi Jamiołki Piotrowięta, wiadukt kolei Łapy – Ostrołęka budowanej w końcu XIX wieku (1893 r.). Został on zniszczony przez wycofujących się Niemców w 1944, obecny został wybudowany w 1954 r.

Zabytki architektury i budownictwa

a) zabytki sakralne

Na terenie gminy zabytkową architekturę sakralną reprezentują:

W Sokolach: Kościół cmentarny, barokowy, dawna cerkiew unicka bazylianów z 1758 roku, przeniesiona do Sokół z Tykocina w 1833 r. Drewniany, konstrukcji zrębowej, szalowany, jednonawowy, na planie prostokąta, zamkniętego od strony pn. trójbocznie; przy części prezbiterialnej od wsch. prostokątna, niska zakrystia. To najstarszy zabytek drewnianego budownictwa sakralnego znajdujący się na terenie gminy. Na cmentarzu grzebalnym znajduje się również dzwonnica wystawiona w 1835 roku. Drewniana, na rzucie prostokąta, dach namiotowy, kryty blachą.

Dominującą budowlą w Sokolach jest Bazylika Mniejsza, wzniesiona w latach 1906 – 1912, wg projektu Franciszka Przecławskiego. Neogotycki, murowany z nieotynkowanej cegły. Zbudowany na planie krzyża łacińskiego, o trójnawowym, halowym, sześcioprzęsłowym dwuwieżowym korpusie, z transeptem przy drugim od południa przęśle; nawy boczne zakończone półkolistymi absydami. Kościół konsekrowany w 1931 r., remontowany w 1977 i w pierwszym dziesięcioleciu XXI w. wystrój kościoła jednorodny, neogotycki ok. 1920 – 30, wykonany przez warszawską firmę M. Kroczyńskiego i Z. Węgrzeckiego. Cmentarz kościelny otoczony jest zabytkowym ogrodzeniem – murem zbudowanym w początku XX w.

W Waniewie: Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia N.P. Marii. Wzniesiony w latach 1870-1877, zniszczony w 1944, odbudowany 1946-1950. orientowany, neoromański, murowany z cegły, tynkowany. Zbudowany na planie prostokąta z trójboczną absydą od wschodu, stanowiącą zamknięcie wyodrębnionego we wnętrzu, jednoprzęsłowego

prezbiterium, przy którym są prostokątne skarbczyk i zakrystia. Dach dwuspadowy, kryty blachą.

W pn. - zach. narożniku ogrodzenia kościelnego znajduje się dzwonnica. Neoromańska wystawiona w 1887 r. murowana z cegły i otynkowana. Czworoboczna, o ściętych narożach opiętych uskokowymi szkarpami. Dach namiotowy, kryty blachą, na wierzchołku ażurowy żeliwny krzyż z promienistą glorią.

Na cmentarzu grzebalnym, założonym w 1836 roku w pd. – zach. części wsi znajduje się kaplica wzniesiona ok. 1880 roku, o charakterze późnoklasycystycznym. Murowana z cegły, tynkowana, na planie prostokąta. Szczyt trójkątny o falistej linii boków, w nim wnęka z ludową rzeźbą Chrystusa Frasobliwego. Dach dwuspadowy o faliście wygiętych połaciach, kryty dachówką.

Wszystkie te zabytki sakralne znajdują się w rejestrze zabytków nieruchomości.

Na terenie Waniewa u zbiegu dawnej ulicy Psiej i Konowrót znajduje się kapliczka przydrożna, drewniana, słupowa. Wewnątrz ludowa rzeźba Chrystusa Frasobliwego. Została ustawiona w końcu XIX w.

Jeszcze jedna kapliczka słupowa usytuowana jest przy bocznej drodze z Waniewa do Pszczółczyna, pochodzi z początku XX w. Na drewnianym słupie, przeszklona prostopadłościenna kapliczka nakryta czterospadowym daszkiem. Wewnątrz stojąca ludowa figurka Matki Bożej.

Przy wyjeździe ze wsi Waniewo w kierunku Kowalewsczyzny ustawiona jest figura przydrożna, ufundowana w 1855 roku przez Artura Orsettiego. Na kostkowym murowanym cokole z tablicami inskrypcyjnymi, czworoboczny, baniasto wybrzuszony postument, na którym rzeźba Immaculaty. Figura otoczona jest żeliwnym, neogotyckim ogrodzeniem.

Interesująca kapliczka znajduje się również we wsi Bruszewo, na posesji p. Zalewskich, w części wsi nazywanej Leśnikiem. Na cementowym postumencie murowana z cegły, tynkowana kolumna na planie sześciokąta. W niej wnęka z ludową figurą Matki Bożej z dzieciątkiem. Dach sześciospadowy, blaszany, zwieńczony żeliwnym krzyżem. Figura opatrzona jest datą 1793 r., według relacji mieszkańców jest jedyną pozostałością po zabudowie dworu, jaki miał stać w tym miejscu.

We wsi Perki -Bujenki w 1915 roku mieszkańcy wnieśli kapliczkę poświęconą Matce Bożej jako voto dziękczynne za ocalenie wsi i mieszkańców z pożogi wojennej. Jest to murowana kapliczka na planie prostokąta, tynkowana, we wnęcie obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem pod wnęką tablica z napisem: „Matce Boga MARYI za ocalenie wsi podczas wojny, dn. 15 sierpnia 1915 r.”, daszek dwuspadowy z czerwonej dachówki.

Ponadto na terenie całej gminy znajduje się wiele krzyży przydrożnych z końca XIX i początku XX w. często jest to łączenie kamiennego postumentu z żeliwnym krzyżem wykonanym przez miejscowych kowali. Zabytki kultury sakralnej są otoczone zarówno opieką Kościoła i miejscowej ludności.

b) dworki

Na terenie gminy w przeszłości zdecydowanie dominowało osadnictwo drobnoszlacheckie, niewielki był odsetek większych dóbr. Najsłynniejszy dwór, bo szczegółowo opisany przez Zygmunta Glogera znajdował się w Kowalewszczyźnie, niestety obiekt się nie zachował, pozostały jedynie ślady po zespole dworskim, z częścią drzew i stawem.

Przykład drobnoszlacheckiego dworku wybudowanego w końcu XIX wieku można obejrzeć we wsi Jamiołki Godzieby na posesji państwa Władysława i Aliny Dąbrowskich. Jednokondygnacyjny, murowany z cegły, tynkowany budynek na planie wydłużonego prostokąta, kryty blachą. Budynek jest bezstylowy, nie posiada żadnych ornamentów architektonicznych, z wyjątkiem gzymsu oddzielającego zasadniczą bryłę od dachu i wnęki z głównym wejściem, we wnęce dwie kolumny, po obu stronach drzwi.

c) budownictwo zabytkowe

Na terenie gminy zachowało się kilka zabytkowych budynków murowanych o różnym przeznaczeniu i dość liczne drewniane budynki mieszkalne. Część budynków jest w złym stanie i istnieje spore prawdopodobieństwo, że mogą przestać istnieć, rozebrane przez właścicieli. Nie ma powszechnego poczucia, że posiadają one wartość zabytkową.

W Sokołach, przy plebani mieści się wzniesiony ok. 1830 r. murowany z cegły, tynkowany, klasycystyczny lamus, zwany też spichlerzem plebańskim. Budynek jest piętrowy, podpiwniczony. Okna zamknięte półkoliście. Fasada wsparta ukośnymi skarpami, wejście ujęte parami półkolumn. Dach dwuspadowy, kryty dachówką. Budynek wymaga renowacji, jest wpisany do rejestru zabytków nieruchomości.

W Waniewie znajduje się dom parafialny, drewniany, wzniesiony w końcu XIX wieku. Usytuowany jest we wschodniej pierzei dawnego rynku, o konstrukcji zrębowej, częściowo szalowany, dach dwuspadowy. Zarówno dom parafialny jak i plebania wpisane są do rejestru zabytków jako zespół kościoła parafialnego. Plebania została wzniesiona w 1903 roku, usytuowana jest na płd. – wsch. od kościoła. Oparta na planie prostokąta z

przybudówkami, półtorakondygnacyjna. Elewacja główna północna (wychodząca na rzekę Narew) trzyosiowa, dwukondygnacyjna w części środkowej, w partiach bocznych parterowa.

Ciekawy architektonicznie i historycznie jest również budynek Szkoły Podstawowej w Sokołach., znajdujący się na ulicy Kościelna 5. Murowany, tynkowany wzniesiony w 1934 roku, od początku z przeznaczeniem do celów edukacyjnych. Budynek dwukondygnacyjny z użytkowym poddaszem na planie prostokąta, z przybudówkami. Innym interesującym budynkiem w Sokołach jest kamienica usytuowana przy ulicy Niecałej 2, pochodzi z początku XX wieku, godne uwagi są balkonowe kute balustrady, ciekawy jest także murowany z cegły otynkowany z początku XX wieku dom przy ulicy Mazowieckiej 5. Oba budynki mają znaczenie dla historii Sokół z racji licznych publicznych funkcji jakie pełniły (urząd gminy, policji, biblioteki, świetlicy szkolnej).

Na terenie gminy zachowały się drewniane budynki mieszkalne posiadające wartość zabytkową, ciągle można odnaleźć interesujące obiekty.

Układ przestrzenny typowej zagrody: dom ustawiony do drogi najczęściej kalenicowo, za nim prostopadle do drogi sytuowana jest zabudowa inwentarska po jednej lub po obu stronach podwórza. Całość poprzecznie zamyka stodoła ustawiona równolegle do drogi.

Tradycyjne drewniane budownictwo najczęściej w proporcji przyziemia do wysokości dachu pozostaje w stosunku 1:1, czasami 1:1,5. Szczyty domów są najczęściej zdobione listwami ułożonymi w jodełkę lub pionowo. Elementami zdobiącymi są najczęściej: narożniki, okna, okiennice, ganki, drzwi.

Na terenie gminy nie zachowały się zespoły parkowe, nie wspominają o nich znane źródła pisane. Na uwagę zasługuje jednak alej lipowa wiodąca do Zespołu Szkół Rolniczych w Krzyżewie. Drzewa zasadzone zostały w 1917 roku.

Na terenie gminy, we wsi Bruszewo znajdują się dwa cmentarze z okresu I wojny światowej (1915 rok). Przy wyjeździe ze wsi w kierunku Faszcz znajduje się cmentarz żołnierzy niemieckich, a przy drodze z Bruszewa do Rusi Starej cmentarz żołnierzy rosyjskich. Oba są wpisane do rejestru zabytków. Kolejny cmentarz żołnierzy niemieckich z tego samego okresu również wpisany do rejestru znajduje się w Rżacach. Na terenie miejscowości Sokoły znajdował się również cmentarz żydowski., przy ul. Nowy Świat.

W obrębie gminy znajdują się dwa cmentarze parafialne, oba wpisane do rejestru w Sokołach i w Waniewie. Cmentarz rzymskokatolicki w Sokołach wytyczono najprawdopodobniej w latach dwudziestych XIX w. Najbardziej interesujące nagrobki to: Marianny z Kruszewskich Feliksowej Markowskiej, dziedziczki Sokół oraz Teresy z Zawadzkich Sosnowskiej, neogotycki, wystawiony w 1857; odlew żeliwny, na cokole

azurowy krzyż z dekoracją roślinną, figurami alegorii Wiary i Miłosierdzia w podstawie krzyża Chrystusa Salwatora. Innym interesującym nagrobkiem jest pomnik Onufrego Sokołowskiego, regenta okręgu tykocińskiego (zm. 1855) późnoklasycystyczny, piaskowcowy, w formie steli zamkniętej półkuliście i nagrobek Karola Glogera, stryja Zygmunta Glogera wystawiony w 1875 roku, w formie prostokątnej, kamiennej płyty.

Na cmentarzu w Waniewie, poza kaplicą i murem ujętymi w rejestrze zabytków, na szczególną uwagę zasługują nagrobki Romualda Baniewicza (zm. 1881) z kamienną rzeźbą Niepokalanej i nagrobek z rzeźbą anioła sygnowany H. Żydok, w Warszawie, ok. 1880.

Tabela 15 Obiekty mające wartość historyczną i kulturową z terenu Gminy Sokoły

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Opis
1.	Bruszewo	Kapliczka z figurą Matki Bożej z Dzieciątkiem.	Murowana, 1793 r.
2.	Bruszewo	Krzyż przydrożny	Cokół kamienny, krzyż metalowy, 1888 r.
3.	Bruszewo	Krzyż przydrożny	Cokół kamienny, krzyż metalowy, 1893 r.
4.	Bruszewo	Krzyż przydrożny	Kamień, krzyż metalowy, 1895 r.
5.	Jamiołki Godzieby	Dworek	Murowany, cegła tynkowany, ok. 1870 r.
6.	Jamiołki Godzieby	Krzyż przydrożny	Postument murowany, krzyż metalowy, 1897 r.
7.	Jamiołki Piotrowięta	Wiadukt kolejowy	Betonowy, lata 50-te XX w.
8.	Kruszewo Brodowo	Droga brukowana	Bruk, lata 50-te XX w.
9.	Kruszewo Wypychy	Krzyż przydrożny	Postument z kamienia, krzyż z metalu, 1900 r.
10.	Sokoły	Nagrobek cmentarny Marianny z Kruszewskich Markowskiej.	Odlew żeliwny, 1857,
11.	Sokoły	Nagrobek cmentarny Onufrego Sokołowskiego.	Późnoklasycystyczny, z piaskowca, 1855 r.
12.	Sokoły	Nagrobek cmentarny Karola Gloger	Kamienna płyta z czterema cokołami w każdym rogu, 1875 r.
13.	Sokoły	Krzyż przydrożny	Kamienny cokół i metalowy krzyż, 1904 r.
14.	Perki Bujenki	Kapliczka przydrożna	Kapliczka z obrazem Matki Bożej z Dzieciątkiem, 1915 r.
15.	Perki Lachy	Krzyż przydrożny	Metal, 1906 r.
16.	Truskolasy Lachy	Krzyż przydrożny	Kamień, 1908 r.
17.	Truskolasy Niwisko	Krzyż przydrożny	Kamień i metalowy krzyż, 1897 r.
18.	Truskolasy Olszyna	Krzyż przydrożny	Kamień, 1895 r.

19.	Waniewo	Kapliczka słupowa	Kamienny postument, przeszkolona kapliczka z figurą Jezusa Chrystusa.
20.	Waniewo	Figura przydrożna	Na baniastym postumencie figura Immaculany, 1855 r. ogrodzenie neogotyckie
21.	Waniewo	Nagrobek Romualda Baniewiczza	Kamienna rzeźba Niepokalanej, 1881 r.
22.	Waniewo	Nagrobek z rzeźbą anioła	1880, sygnowany H. Żydok
23.	Waniewo	Grodzisko na rozlewiskach Narwi	Przeprawa przez Narew XVI w.

III.10 Baza turystyczna

Funkcję turystyczną spełniają miejscowości leżące na terenie Narwiańskiego Parku Narodowego lub w jego bliskim sąsiedztwie. Baza turystyczna oparta jest w głównej mierze o gospodarstwa agroturystyczne.

O atrakcyjności turystycznej obszaru decydują walory naturalne i antropogeniczne. Gmina Sokoły wyróżnia się pod względem przyrodniczym i krajobrazowym, jak również historyczno-kulturowym. Położona jest w obrębie tzw. „Zielonych Płuc Polski”, częściowo w zasięgu doliny Narwi. Bagienny-rzeczny obszar doliny uznawany jest za jeden z najciekawszych w Europie, a sama wiołokorytowa Narew nazywana jest „Polską Amazonią”. Urozmaicona rzeźba terenu, duża różnorodność gatunków flory i fauny i obszary przyrodniczo cenne, chronione m.in. w formie Narwiańskiego Parku Narodowego, sprawiają, że gmina Sokoły jest atrakcyjna pod względem przyrodniczym.

Według Instytutu Turystyki gmina Sokoły kwalifikuje się, jako średnio atrakcyjna pod względem krajoznawczym. Podstawowymi wskaźnikami branymi pod uwagę w ocenie atrakcyjności turystycznej gmin, były m.in. lesistość, liczba i powierzchnia zbiorników wodnych, możliwość uprawiania turystyki zimowej, występowanie szczególnych miejsc i obiektów, przyrodnicze obszary i obiekty chronione, występowanie szlaków turystycznych o znaczeniu międzynarodowym i krajowym oraz liczba kwater agroturystycznych i pokoi gościnnych.

W obrębie gminy i w jej najbliższym otoczeniu wytyczono różnorodne szlaki turystyczne, w tym przede wszystkim piesze i rowerowe, ale również wodne. Większość z nich znajduje się w ofercie turystycznej Narwiańskiego Parku Narodowego:

1. szlaki piesze:

□ Szlak im. Wł. Puchalskiego – 41km, znaki czerwone; przebieg: Łapy Osse – Płonka Kościelna – Łupianka Stara – Bokiny – Wólka Waniewska – Jeńki – Waniewo – Kurowo – Pajewo – Jezewo Stare; poświęcony pamięci znakomitego fotografa, twórcy filmów przyrodniczych i propagatora przyrody nadnarwiańskiej Włodzimierza Puchalskiego; na trasie znajduje się min. osiedle kolejarskie w Łapach Osse, kościół z obrazem Matki Bożej w Płonce Kościelnej, doskonały punkt widokowy na dolinę Narwi w okolicach Bokin, siedziba Narwiańskiego PN w Kurowie;

□ Szlak im. Z. Glogera – 47 km znaki zielone; przebieg: Nowosiółki – Choroszcz – Ruszczany – Rogowo – Pańki – Rzędziany – Leśniki – Sanniki – Tykocin – Jezewo Stare; szlak poświęcony pamięci Zygmunta Glogera wybitnego etnografa, historyka mieszkającego w Jezewie Starym; na szlaku wartego dokładnego zwiedzenia są Choroszcz z letnią rezydencją Branickich, Tykocin z synagogą wielką, kościołem, ruinami zamku Zygmunta Augusta; trasa prowadzi częściowo wzdłuż granicy Narwiańskiego PN, przez groblę, a następnie jaz na rzece;

□ Szlak Nadnarwiański – 35 km znaki żółte; przebieg: Białystok Nowe Miasto – Księżyno – Trypucie – Zawady – Topilec – Izbiszczce – Śliwno – Kruszewo – Pańki; prowadzi z Białegostoku do skraju Narwiańskiego Parku Narodowego i biegnie tam wzdłuż miejscowości położonych na prawym brzegu rzeki Po drodze cerkiew i zabytkowy cmentarz w Topilecu, miejsce biwakowe i wieża widokowa w Kolonii Topilec;

□ Szlak Włókniarzy – 68 km znaki niebieskie; przebieg: Strabla – Doktorce – Zawyki – Suraż – Borowskie Żaki – Turośń Dolna – Markowszczyzna – Niewodnica Kościelna – Kościuki – Choroszcz – Żółtki – Dzikie – Fasty; nawiązuje do miejsc związanych z początkiem przemysłu włókienniczego

2. szlaki rowerowe:

□ Podlaski Szlak Bociani – 200 km, znaki czerwone; łączy Białowiecki Park Narodowy z Narwiańskim i Biebrzańskim, a biegnie wzdłuż doliny Narewki, Narwi i Biebrzy; przebieg: Białowieża (BPN) – Pogorzelce – „droga narewowska” – Gruszki – Narewka – Stare Lewkowo – Odryniki – Narew – Trześcianka – Puchły – Kaniuki – Wojszki – Doktorce – Zawyki – Suraż – Turośń Dolna – Dobrowoda – Baciuty – Bokiny – Kurowo (NPN) – Pajewo – Radule – Leśniki – Tykocin – Tatary – Piaski – Łaziuki – Łazy Duże – Słomianka – Zajki – Laskowiec – Strękowa Góra – Gugny – Dobarz – Osowiec – Twierdza (BPN) – Goniądz;

□ Obwodnica Narwiańska – 90 km, znaki niebieskie; szlak rowerowy biegnący wokół Narwiańskiego Parku Narodowego i jego otuliny; przebiega przez następujące miejscowości: Choroszcz – Baciuty – Turośń Dolna – Suraż – Łapy – Płonka Kościelna – Waniewo – Kurowo – Jezewo Stare – Tykocin – Choroszcz;

□ Szlak Światowida – 20 km, znaki zielone; łączy Białystok z Narwiańskim Parkiem Narodowym, przebieg: Białystok – Krupniki - Barszczewo - Konowały – Kruszewa;

□ Szlak Podmiejskich Rezydencji – 50 km, znaki żółte; prowadzi z Doliny Narwi do Puszczy Knyszyńskiej, przebieg: Bokiny – Turośń Kościelna – Juchnowiec Kościelny – Zabłudów – Bobrowa Dolina – Supraśl

3. szlaki wodne:

□ „Narwiański Labirynt” – szlak stanowi ostatni etap 150 km spływu Narwią od zbiornika Siemianówka; przebieg: Suraż 0,0 km – Uhowo 9,0 km – Bokiny 17,0 km – Topilec 21,0 km – Kolonia Topilec 25,0 km – Waniewo 31,0 km – Kurowo 37,0 km – Radule 42,0 km – Rzędziany 46 km;

□ Trasa turystyczno-przyrodnicza „Kajakiem wokół Kurowa” – wycieczka tym szlakiem kajakiem lub łodzią „pychówką” pozwala poznać najatrakcyjniejszą część doliny Narwi; w krótkim czasie (od 45 min do ok. 3 godzin) można zobaczyć jeden z najciekawszych fragmentów parku, m.in. położoną na bagnach dawną redutę obronną „Koziołek” oraz „zerwany most”, z którego roztacza się widok na dolinę; szlak ma trzy warianty tzw. małą (1,6 km), średnią (3,2 km) i dużą pętlę (7,7 km)

Istotnym elementem z punktu widzenia turystyki w gminie Sokoły jest funkcjonowanie Centrum Informacji Turystycznej w Waniewie. Centrum powstało w 2013 r., w związku z realizacją projektu pn. „Budowa kładki edukacyjnej wraz z infrastrukturą turystyczną i techniczną w obrębie wsi Waniewo i Narwiańskiego Parku Narodowego”. W ramach realizacji inwestycji powstały również: plac zabaw, boisko, wiata zadaszona z grillem oraz wydłużenie kładki o 457 m. Centrum wyposażono w nowoczesne technologie tj. audioguide – audio przewodnik (język polski, angielski, niemiecki, rosyjski). Integralną częścią infrastruktury w Waniewie jest powstała w 2008 roku kładka edukacyjna na terenie Narwiańskiego Parku Narodowego. Kładka łączy miejscowości Waniewo i Śliwno, leżące po przeciwległych brzegach Narwi. Kładka przechodzi nad głównym korytem Narwi i jej kilkoma odnogami. Składa się z drewnianych pomostów, które na wodnych odcinkach łączą się ze sobą pływającymi platformami na pontonach. Aby przedostać się na drugą stronę

należy samemu przeciągnąć ponton za pomocą stalowych lin. Na całej długości kładki znajdują się 4 odcinki do przeprawy. W skład infrastruktury turystycznej w Waniewie wchodzi także wieża widokowa.

Głównym zadaniem Centrum Informacji Turystycznej w Waniewie jest promocja turystyki wśród mieszkańców gminy oraz odwiedzających turystów zarówno krajowych jak i zagranicznych. W Centrum organizowane są wystawy i ekspozycje związane z walorami przyrodniczo-krajobrazowymi Narwiańskiego Parku Narodowego oraz dzieł wytworzonych w ośrodkach znajdujących się na terenie gminy Sokoły, konferencje, szkoleni i spotkania biznesowe. Prowadzone są również zajęcia dydaktyczno-edukacyjne dla dzieci i młodzieży szkolnej z zakresu wiedzy nt. NPN

Poza wieloma atrakcjami turystycznymi, walorami przyrodniczymi i kulturowymi, istotnym elementem w rozwoju turystyki jest baza noclegowa. Według danych zawartych na stronie internetowej Urzędu Gminy Sokoły na terenie gminy funkcjonuje 10 gospodarstw oferujących pokoje gościnne (2 obiekty w miejscowości Jeńki i 8 obiektów w Waniewie).

Tabela 16 Liczba obiektów noclegowych i miejsca noclegowe w latach 2013 – 2015

	Liczba obiektów noclegowych			Miejsca noclegowe		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Województwo	254	248	269	12896	12848	13465
Powiat	5	6	7	170	200	272
Sokoły	2	2	2	42	44	46

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie gminy Sokoły w latach 2013 – 2015 funkcjonowały dwa obiekty, które w sposób zorganizowany oferowały przyjezdnym nocleg. W roku 2013 łącznie były w stanie przyjąć jednocześnie 42 osoby. Rok później liczba łóżek wzrosła o dwa. W roku 2015 ilość miejsc noclegowych zwiększyła się o ponownie o dwa, do 46. Przeliczając liczbę obiektów noclegowych na tysiąc mieszkańców otrzymujemy dla roku 2013 wynik 0,34; w roku 2014 było to 0,34; w roku 2015 – 0,34. Dla porównania w województwie ów wskaźnik w roku 2013 wyniósł 0,21; w roku 2014 – 0,21; a w roku 2015 – 0,23. W powiecie był jeszcze niższy, wyniósł odpowiednio – 0,09; 0,10; 0,12. Z kolei przeliczając miejsca noclegowe na 1000 mieszkańców, najkorzystniejsze wyniki charakteryzują całe województwo. W roku 2013 na 1000 mieszkańców przypadało 10,79 miejsca noclegowego, rok później było to 10,78 miejsca, a w roku 2015 – 11,33. W gminie ów wskaźnik oscylował w rozpatrywanym przedziale czasowym na poziomie prawie o 1/3 niższym. W roku 2013 wyniósł – 7,19; w

roku 2014 – 7,55; a w roku 2015 – 7,93. W powiecie ten wskaźnik był najniższy, wyniósł odpowiednio – 2,89; 3,42; 4,68.

Tabela 17 Liczba obiektów noclegowych i miejsca noclegowe na 1000 ludności

	Liczba obiektów noclegowych na 1000 ludności			Miejsca noclegowe na 1000 ludności		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Województwo	0,21	0,21	0,23	10,79	10,78	11,33
Powiat	0,09	0,10	0,12	2,89	3,42	4,68
Sokoły	0,34	0,34	0,34	7,19	7,55	7,93

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

III.11. Infrastruktura techniczna

III.11.1. Drogi

Gmina Sokoły położona jest w pomiędzy ważnymi drogami krajową nr 8 relacji Warszawa – Białystok a nr 66 Zambrów – Wysokie Mazowieckie – Bielsk Podlaski.

W skład sieci drogowej gminy wchodzi drogi o znaczeniu wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Łącznie stanowią one 153,2 km. W poniższej tabeli przedstawiono długość poszczególnych kategorii dróg.

Tabela 18 Sieć drogowa Gminy Sokoły

L.p.	Kategoria drogi	Długość w km
1	Wojewódzkie	18,00
2	Powiatowe	78,50
3	Gminne	56,70

Przez teren gminy przebiegają dwie drogi wojewódzkie:

- Nr 678 – Białystok – Sokoły – Wysokie Mazowieckie;
- Nr 671 Sokoły – Jeżewo Stare- Tykocin – Knyszyn – Korycin.

Drogi powiatowe mają łączną długość 78,50 km. Wśród nich dominują drogi o nawierzchni twardej.

Drogi gminne mają łącznie 56,70 km długości. Dominują wśród nich drogi o nawierzchni twardej.

Ponadto przez gminę przebiegają dwie linie kolejowe relacji Białystok – Ostrołęka oraz Białystok – Warszawa.

III.11.2. Zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków oraz gospodarka odpadami

Woda na potrzeby mieszkańców czerpana jest z utworów czwartorzędowych za pomocą czterech studni wierconych (o głębokości od 60 do 110 m p.p.t.) z pompami głębinowymi.

- ujęcie Sokoły: SW-1 - 66 m³/h ((podst) i SW-2 – 54 m³/h (awaryjna),
- ujęcie Bruszewo: SW-1 - 85 m³/h ((podst) i SW-2 – 70 m³/h (awaryjna),
- ujęcie Drągi: SW-1 - 76 m³/h ((podst) i SW-2 – 51 m³/h (awaryjna),
- ujęcie Jeńki: SW-1 - 72 m³/h ((podst) i SW-2 – 62 m³/h (awaryjna).

Wody podziemne są głównym źródłem zaopatrzenia w wodę ludności, rolnictwa i przemysłu. W 2014 r. zużyto 420,6 dam³, z czego 353,05 dam³ na cele bytowo-gospodarcze. W roku 2013 zużyto 389,6 dam³ wody, z czego 326,8 dam³ na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej.

Gmina Sokoły w terenie zwartej zabudowy zwodociągowana jest w 100%. Funkcjonują cztery wodociągi grupowe: Sokoły, Drągi, Bruszewo, Jeńki.

W 2013 r. w gminie Sokoły wodociągowa sieć rozdzielcza liczyła 115,7 km. W roku 2014 jej długość wzrosła o 0,1 km, do 115,8 km, a w 2015r. wzrosła o 0,6 km do 116,2 km. Liczba wodociągowych połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych w 2013 wynosiła 1552 i w 2014 wzrosła do 1567. W 2015 r. liczba wodociągowych zmniejszyła się o 1. Przeliczając powyższe wielkości na jeden kilometr kwadratowy, okazuje się, iż najgęstsza sieć wodociągowa pokrywa powiat wysokomazowiecki, następnie gminę Sokoły, na końcu plasuje się województwo. W roku 2013, w powiecie na 1 km² przypadało 795,73 metrów wodociągowej sieci rozdzielczej oraz 10,58 wodociągowych połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych; w gminie było to odpowiednio 741,67 m i 9,95; w województwie – 647,84 m i 9,31. Rok 2014 powiat – 796,66 m i 10,63; gmina – 742,31 m i 10,04; województwo – 656,86 m i 9,44. Rok 2015 powiat – 797,21 m i 10,71; gmina – 744,87 m i 10,04; województwo – 665,94 m i 9,59.

Tabela 19 Wodociągi w latach 2013 – 2015

	Wodociągowa sieć rozdzielcza w km			Wodociągowe połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Województwo	13078,0	13260,0	13443,3	187969	190504	193513
Powiat	1025,7	1026,9	1027,6	13632	13698	13801
Gmina	115,7	115,8	116,2	1552	1567	1566

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

KANALIZACJA I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW

Na przestrzeni trzech lat 2013 – 2015 długość sieci kanalizacyjnej w gminie Sokoły wzrosła z 21,7 km do 25,3 km. Liczba kanalizacyjnych połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych w roku 2013 wyniosła 359, w roku kolejnym zwiększyła się o pięć do 364, a w roku 2015 do 369. Najwyższy wskaźnik ukazujący długość sieci kanalizacyjnej, jako średnio przypada na jeden kilometr kwadratowy, w rozpatrywanym okresie charakteryzował województwo, a najmniejszy powiat. W roku 2013 w gminie na 1 km² średnio przypadało 139,10 m sieci kanalizacyjnej oraz 2,30 kanalizacyjnego połączenia prowadzącego do budynku mieszkalnego. W województwie było to odpowiednio 156,85 m i 4,18; a w powiecie – 84,02 m i 2,76. Rok 2014 gmina – 139,10 m i 2,33 województwo – 165,07 i 4,32; powiat – 85,03 m i 2,82. Rok 2015 gmina – 162,18 m i 2,37; województwo – 170,22 m i 4,46; powiat – 88,05 m i 2,86.

W roku 2013 łącznie wszystkie gospodarstwa domowe na terenie gminy zużyły 305,0 dm³ wody dostarczonej przez wodociągi. W roku 2014 ilość zużytej wody wzrosła do 326,8 dm³, a w roku 2015 wzrosła do 352,6 dm³. Porównanie zużycia wody na jednego mieszkańca przedstawia się następująco. W roku 2013 najwięcej wody zużył statystyczny mieszkaniec powiatu - 52,0 m³. Mieszkaniec gminy zużył 51,8 m³ wody, a mieszkańcem najbardziej oszczędnym okazał się być mieszkaniec województwa, który zużył 31,1 m³ wody. W roku 2014 w powiecie na jednego mieszkańca przypadło zużycie 58,4 m³ wody, w gminie było to 56,2 m³, zaś w województwie 32,1 m³. W roku 2015 miejscami zamieniają się gmina i powiat. Mieszkaniec powiatu zużył 56,4 m³, mieszkaniec gminy – 60,8 m³; mieszkaniec województwa – 33,7 m³.

Do odprowadzanie ścieków sanitarnych na terenie gminy służą głównie przydomowe, lokalne zbiorki bezodpływowe. Zbiorczy system odprowadzania ścieków i oczyszczalni

funkcjonuje jedynie w Sokołach, Kruszewie Głębach, Kruszewie Brodowie, Kruszewie Wypychach i Krzyżewie. Na terenie gminy działa jedna biologiczna oczyszczalnia ścieków o przepustowości 471 m³/d. Odbiornikiem ścieków jest rzeka Awissa dopływ Narwi.

Tabela 20 Kanalizacja w latach 2013 – 2015

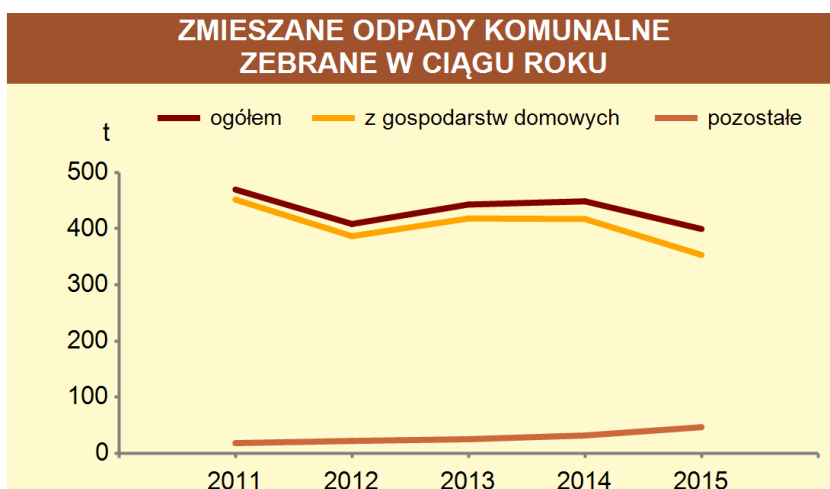
	Sieć kanalizacyjna w km			Kanalizacyjne połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Województwo	3166,4	3332,2	3436,2	84532	87220	89956
Powiat	108,3	109,6	113,5	3555	3632	3686
Gmina	21,7	21,7	25,3	359	364	369

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

GOSPODARKA ODPADAMI

Na terenie gminy funkcjonuje składowisko odpadów komunalnych, które zlokalizowane jest w odległości około 2,5 km na południe od Sokół, w obrębie gruntów wsi Racibory Nowe. W 2010 roku zostało ono zamknięte. W chwili obecnej trwa jego rekultywacja.

Wykres 12 Zmieszane odpady komunalne

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca

Aktualnie na terenie gminy obowiązuje następujący system gospodarowania odpadami komunalnymi:

- odpady komunalne zbierane są selektywnie (papier, tektura; tworzywa sztuczne, opakowania wielomateriałowe, metal; szkło, opakowania szklane)

- każdy rodzaj odpadów selektywnie zbieranych ma swój kolor worka oraz pojemność min.60 l;

- odpady komunalne zmieszane (niesegregowane) odbierane są 2 razy w miesiącu, a odpady segregowane co najmniej raz w miesiącu;

- właściciel posesji zobowiązany jest do pozbywania się odpadów niebezpiecznych przynajmniej 2 razy do roku wg ustalonego harmonogramu;

- co najmniej raz w roku (w formie „wystawki”) odbierane są: odpady wielkogabarytowe, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny i zużyte opony.

W Sokołach funkcjonuje PSZOK (Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych), który przyjmuje wszystkie wysegregowane odpady komunalne. PSZOK przyjmuje odpady raz w tygodniu.

W związku ze specyfiką analizowanego terenu, tj. o charakterze rolniczym, bez uciążliwego dla środowiska przemysłu, w gminie powstają głównie odpady komunalne. Głównym źródłem wytwarzania odpadów komunalnych są gospodarstwa domowe oraz obiekty handlowo – usługowe, szkoły. W 2014 r. średnia masa odpadów komunalnych odebranych od mieszkańców, w przeliczeniu na jednego mieszkańca gminy Sokoły, wyniosła 93,09 kg Mk/rok.

Zgodnie z zapisami Planu Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012-2017 gmina Sokoły przynależy do Regionu Zachodniego. Każdy z regionów wyposażony jest w zakład zagospodarowania odpadów z instalacjami do ich przetwarzania.

Jako instalacje regionalne w Regionie Zachodnim wskazano:

- instalację mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów – ZPiUP Czartoria i ZPiUO Czerwony Bór;

- instalację przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów – ZPiUP Czartoria i ZPiUO Czerwony Bór;

- minimalne wymagania dla instalacji regionalnych w regionie zachodnim: część mechaniczna MBP- 24,0 tys. Mg/rok; część biologiczna MBP – 12,0 tys. Mg/ rok

Odpady z gminy Sokoły trafiają do ZPiUO Czerwony Bór.

Gmina Sokoły jest właścicielem składowiska odpadów położonego w miejscowości Noski Śnietne. W 2014 roku, zgodnie z decyzją Marszałka Województwa Podlaskiego,

wyrażającą zgodę na zamknięcie składowiska, rozpoczęły się prace rekultywacyjne na niniejszym obiekcie. Rekultywacja ma być zakończona w 2017 r.

Dla programowania gospodarki odpadami ważne są 3 główne parametry ich składu i jakości, decydujące o efektywności planowanych metod postępowania, tj.:

- zawartość materiałów o cechach surowców wtórnych, kwalifikujących się do odzysku materiałowego,
- zawartość łatwo rozkładalnej substancji organicznej, która w procesach rozkładu na składowiskach stanowi główne zagrożenie środowiska; poza tym w trakcie gromadzenia i wywozu stanowi zagrożenie sanitarno-epidemiologiczne; w procesach rozkładu „sterowanego” (kompostowanie, metanizacja), nie obciąża środowiska, a może poprawić bilans nawozowy gleb lub lokalny bilans energetyczny,
- zawartość drobnej frakcji mineralnej - balastu, który może być składowany bez obciążania środowiska.

W składzie pierwszej z ww. grup dominują głównie opakowania oraz przedmioty zużyte. Ich bezwzględne wielkości powstawania w analizowanej gminie są niższe od średnich krajowych, ale w relacjach do pozostałych grup odpadów kształtują się w podobnym stosunku; szacuje się je na około 60-70 % objętości i około 40 % masy odpadów. Proporcję tą należałoby przyjąć na dalsze lata. W masie tej uwzględnia się również odpady wielkogabarytowe.

W drugiej grupie dominują w składzie odpady spożywcze z gospodarstw domowych oraz odpady „zielone” z terenu gminy. Rolniczy charakter analizowanej gminy stanowi czynnik ograniczający udział tej grupy, w związku z wykorzystaniem jej do nawożenia i jako karmy dla zwierząt.

W grupie trzeciej dominuje drobna frakcja mineralna, żużel i popiół z palenisk indywidualnych, piasek i ziemia ze sprzątnięcia posesji, ulic, placów, a także gruz i odpady ceramiczne itp. Udział tej grupy odpadów szacuje się na około 40 % masy i 30 % objętości.

Przyjmuje się, że w przyszłości nakładanie się różnych czynników poziomu i stylu życia oraz gospodarowania będzie skutkowało zachowaniem dotychczasowej struktury składu.

III.11.3. Zaopatrzenie w energię elektryczną, ciepłą i gaz

Na obszarze gminy Sokoły, zaopatrzenie obiektów w elektryczność wynosi 100%. Gmina zasilana jest w energię elektryczną ze stacji transferowych w Wysokiem

Mazowieckiem i Jeżewie. Przez analizowany teren przebiega napowietrzna linia elektryczna Wysokie Mazowieckie – Białystok.

Dystrybucją energii elektrycznej zajmuje się PGE Dystrybucja S.A. Oddział Białystok. Odbiorcy z terenu gminy zasilani są dwiema liniami SN – 15 kV Ruś 1 i Ruś 2. Przez teren gminy przebiega jedna linia napowietrzna WN – 110 kV. Sieć energetyczna SN i nn jest w dobrym stanie technicznym. Linia 15 kV posiada dwustronne zasilanie, natomiast niektóre stacje 15/0,4 kV pracują w odgałęzieniach linii 15 kV zasilane są jednostronnie. We wszystkich liniach występują rezerwy przesyłowe.

Elektroenergetyczna sieć rozdzielcza w przeważającej części oparta jest na liniach napowietrznych. Jedynie 3% sieci niskiego napięcia jest zbudowana jako kablowa (głównie przyłącza).

Przez teren gminy przebiega również napowietrzna linia elektroenergetyczna Narew-Ostrołęka o napięciu 400 kV.

Na terenie gminy brak jest zbiorczej sieci ciepłowniczej. Istnieją natomiast lokalne kotłownie. Największa z nich zlokalizowana jest na terenie Zespołu Szkół Rolniczych w Krzyżewie, która oprócz budynków szkoły zasila ciepłem budynek z ok. 10 mieszkaniami. Druga z nich zlokalizowana jest w Sokołach, która zasila 8 mieszkań. Źródłem ciepła dla kotłowni jest w przeważającej części węgiel kamienny rzadziej drewno i olej. Wg informacji zawartych w Projekcie założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na terenie gminy nie planuje się żadnych inwestycji związanych z rozbudowa sieci ciepłowniczej ogólnodostępnej dla wszystkich mieszkańców. Gmina stawia na poprawę efektywności energetycznej budynków i źródeł ciepła oraz oszczędzanie zasobów energetycznych.

Zidentyfikowano następujące problemy: niedostatki w infrastrukturze wodno – ściekowej; infrastruktura wodociągowa wymaga modernizacji; uzupełnienie oświetlenia ulicznego; niezadowolający stan techniczny dróg gminnych.

IV. Analiza SWOT

Raport o stanie gminy oraz wyniki ankiet były podstawą do przeprowadzenia analizy SWOT - mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń. Analiza dotyczy sytuacji, w jakiej obecnie znajduje się gmina, pozwala sformułować koncepcje rozwoju ekonomicznego. Funkcjonowanie gminy, tak jak każdej organizacji, odbywa się w kontekście silnych relacji z otoczeniem, które w znacznym stopniu determinuje jej warunki działania. Czynniki warunkujące rozwój organizacji występują tak wewnątrz, jak i na zewnątrz jej.

W poniższych tabelach zostały przedstawione wyniki prac Zespołu Ekspertów ECDS Polska nad określeniem silnych i słabych stron w gminie oraz zdefiniowaniem szans i zagrożeń, które w przyszłości mogą wpływać na dalszy rozwój gospodarczy i społeczny gminy. Należy zaznaczyć, że opisane w tabelach mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia stały się przedmiotem późniejszych, wnikliwych analiz polegających na nadaniu wag i priorytetów każdej grupie i ich poszczególnym elementom. Rezultaty tych analiz, w których efekcie określono najistotniejsze czynniki warunkujące dalszy rozwój i dzięki którym określono typ dążenia strategicznego, zostały przedstawione w dalszej części rozdziału.

POŁOŻENIE, ŚRODOWISKO NATURALNE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">⇒ czyste środowisko naturalne⇒ występowanie obszarów prawnie chronionych⇒ mały stopień skażenia środowiska⇒ położenie gminy z dala od wielkich arterii komunikacyjnych i ośrodków przemysłowych⇒ całkowity brak przemysłu uciążliwego dla środowiska⇒ infrastruktura techniczna	<ul style="list-style-type: none">⇒ systematyczne obniżanie się poziomu wód gruntowych⇒ brak monitoringu poszczególnych elementów środowiska⇒ stosunkowo mała aktywność mieszkańców w działaniach na rzecz ochrony środowiska
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">⇒ możliwość promowania gminy jako miejsca czystego ekologicznie⇒ wzrost zainteresowania wypoczynkiem na wsi - agroturystyka	<ul style="list-style-type: none">⇒ brak tradycji wykorzystywania istniejących walorów naturalnych⇒ dalsza degradacja środowiska naturalnego w wyniku działalności

⇒ współpraca międzygminna w zakresie wspólnych przedsięwzięć	człowieka bez zabezpieczenia właściwych funkcji komunalnych
--	---

POTENCJAŁ LUDZKI

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ znaczne zasoby siły roboczej ⇒ silne poczucie tożsamości ⇒ aktywne postawy mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ wypływ ludności ⇒ postępujące zubożenie ⇒ słabe możliwości zatrudnienia ⇒ duże bezrobocie (również ukryte w rolnictwie) ⇒ spadek przyrostu urodzeń ⇒ ujemna migracja ludności ⇒ odpływ z terenu gminy młodzieży, w związku z brakiem szkolnictwa wyższego
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ duży odsetek ludzi pracujących na roli pomimo wieku emerytalnego 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ wyludnianie się wsi ⇒ migracja ludzi młodych ⇒ wzrastające bezrobocie ⇒ niska gęstość zaludnienia

WARUNKI SOCJALNO-BYTOWE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ dobrze rozwinięta i funkcjonująca sieć szkół ⇒ rezerwy terenowe pod budownictwo ⇒ dbałość o czystość i estetykę 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ brak dostępu do specjalistycznych przychodni zdrowotnych ⇒ brak żłobków ⇒ słabe wyposażenie jednostek oświatowych
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ reforma ubezpieczeń społecznych i służby zdrowia ⇒ program szkoleń dla ludności 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ pogarszające się warunki bytowe ludności ⇒ powiększające się różnice w dochodach ludności ⇒ niekonsekwentna polityka państwa wobec terenów wiejskich ⇒ niewystarczające środki budżetowe

na działalność związaną z kulturą i sportem

GOSPODARKA / ROLNICTWO

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">⇒ dobre wyposażenie gospodarstw w podstawowy sprzęt i maszyny rolnicze⇒ zaangażowanie rolników w produkcję mleka wysokiej jakości⇒ zasoby niewykorzystanej siły roboczej⇒ baza dobrej jakości produktów rolnych⇒ dobre cechy ekologiczne płodów rolnych⇒ duża różnorodność usług gospodarczych	<ul style="list-style-type: none">⇒ dominacja małych firm w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych⇒ brak przemysłu przetwórczego⇒ brak podmiotu gospodarczego, który byłby główną siłą napędową rozwoju gospodarczego⇒ niedostatki kapitału własnego⇒ słabe zainteresowanie ze strony inwestorów zewnętrznych⇒ struktura gospodarstw rolnych, duże rozdrobnienie
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">⇒ korzystne warunki glebowo-klimatyczne do rozwijania produkcji żywności ekologicznej⇒ zapotrzebowanie na zdrową żywność⇒ rozwój przedsiębiorczości na terenach wiejskich, drobnej wytwórczości i usług dla rolnictwa⇒ dostęp do środków pomocowych⇒ tworzenie grup producenckich⇒ tworzenie jednostek organizacyjnych związków międzygminnych⇒ programy rozwoju terenów wiejskich województwa podlaskiego	<ul style="list-style-type: none">⇒ przywiązanie do tradycyjnych form gospodarowania na wsi⇒ pogarszająca się sytuacja ekonomiczna w rolnictwie - ubożenie wsi⇒ brak rynków zbytu na produkty rolne⇒ niestabilna polityka państwa wobec rolnictwa⇒ brak znaczących inwestycji w sektorze rolno-spożywczym, potrzebnych do zwiększenia produkcji i konkurencyjności⇒ niejasny i skomplikowany system podatkowy⇒ małe subwencje w stosunku do potrzeb

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ dobrze rozwinięta sieć dróg ⇒ dobra sieć połączeń komunikacyjnych ⇒ 99,9% zwodociągowanie miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ niedostatki w sieci kanalizacyjnej ⇒ występowanie „dzikich” składowisk odpadów na terenach powyrobowiskowych ⇒ niski stopień zgazociągowania Gminy (0,6% ludności korzysta z instalacji gazowej) ⇒ przestarzałe urządzenia infrastruktury energetycznej ⇒ 23,4% ludności korzysta z instalacji kanalizacyjnej
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ zagraniczne środki pomocowe na inwestycje w dziedzinie infrastruktury 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ trudności z pozyskaniem środków finansowych na realizację inwestycji ⇒ duże koszty uzbrojenia terenów pod inwestycje

KULTURA, SPORT I TURYSTYKA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ silne poczucie tożsamości lokalnej ⇒ obiekty zabytkowe ⇒ sprzyjające warunki geograficzno – przyrodnicze do rozwoju agroturystyki ⇒ rozwinięta sieć ścieżek rowerowych ⇒ dogodna sieć dróg gminnych umożliwiająca dojazd do urokliwych miejsc ⇒ baza sportowo-rekreacyjna ⇒ wysoka lesistość 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ brak bazy noclegowej ⇒ brak infrastruktury kulturalnej ⇒ brak produktu turystycznego gminy ⇒ słaba promocja walorów przyrodniczo-krajobrazowych
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ wzrost zainteresowania aktywnym wypoczynkiem i agroturystyką ⇒ rozwój turystyki aktywnej – obserwacja ptaków ⇒ możliwość pozyskania dotacji unijnych na projekty związane z ochroną 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ brak tradycji korzystania z istniejących walorów ⇒ degradacja środowiska związana z działalnością człowieka

<p>środowiska</p> <p>⇒ wzrost zainteresowania mieszkańców miast budownictwem letniskowym</p>	
--	--

WARUNKI WSPIERAJĄCE ROZWÓJ GOSPODARCZY

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>⇒ dobry wizerunek gminy w oczach mieszkańców</p> <p>⇒ aktywna postawa mieszkańców</p> <p>⇒ dobra opinia o gospodarstwach rolnych</p>	<p>⇒ brak programów i kierunków rozwoju obszarów wiejskich</p> <p>⇒ brak możliwości pozyskania zewnętrznych inwestorów</p> <p>⇒ brak dużego kapitału prywatnego, wewnętrznego i zewnętrznego</p> <p>⇒ ograniczone zasoby finansowe gminy</p>
SZANSE	ZAGROŻENIA
<p>⇒ wzrastająca umiejętność poszukiwania pozabudżetowych źródeł wspierania inwestycji</p> <p>⇒ nowe zasady finansowania inwestycji</p> <p>⇒ nawiązanie współpracy z sąsiednimi gminami</p> <p>⇒ współpraca z powiatem i województwem</p>	<p>⇒ koncentracja instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości w ośrodkach miejskich</p> <p>⇒ niedoinwestowanie małych i średnich przedsiębiorstw</p> <p>⇒ malejący rynek zbytu</p> <p>⇒ niestabilny i skomplikowany system prawny, szczególnie podatkowy</p> <p>⇒ słaba i zbiurokratyzowana polityka kredytowa dla przedsiębiorstw i rolnictwa</p> <p>⇒ wysokie koszty kredytów</p> <p>⇒ bariery mentalne i niechęć do podejmowania aktywności gospodarczej</p> <p>⇒ brak inwestorów</p>

V. *Analiza kluczowych obszarów problemowych*

W wyniku dyskusji nad zasobami wewnętrznymi oraz otoczeniem Gminy Sokoły, a także w oparciu o wnioski z diagnozy społeczno-gospodarczej, można sformułować kilka wyzwań społeczno-gospodarczych, stojących przed wspólnotą samorządową. Na pierwszy plan wyłaniają się potrzeby w zakresie dynamizowania rozwoju gospodarczego i wykorzystania atutów Gminy. Bardzo ważnym elementem tego wyzwania jest poprawa wewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy, która obecnie stanowi barierę rozwojową.

Jednym z istotnych wyzwań dla Gminy Sokoły jest również kształtowanie wizerunku miejsca rekreacyjnego w odniesieniu do terenów wiejskich. Realizacja tego wyzwania powinna opierać się m.in. o kreowanie i rozpropagowanie własnej, oryginalnej oferty rekreacyjno-kulturowej (wydarzenia kulturalne i sportowe, zabytki, obszary leśne, itp.), która obecnie w bardzo małym zakresie dociera do potencjalnych odbiorców, w tym z pobliskiego Białegostoku, a decyduje o wizerunku całej Gminy.

Do pozostałych wyzwań o charakterze strategicznym zaliczyć należy aktywizację społeczności lokalnej oraz rozwój usług publicznych, które w dłuższej perspektywie powinny przyczyniać się do przeciwdziałania niekorzystnym zjawiskom demograficznym (ujemny przyrost naturalny, starzenie się społeczeństwa).

Wyzwania niniejsze szerzej zostały opisane poniżej. Na ich kanwie zidentyfikowano strategiczne obszary rozwoju.

Wyzwania rozwojowe Gminy Sokoły do 2025 r.:

⇒ **Wzmacnianie pozycji gospodarczej Gminy Sokoły, w tym turystyczno-rekreacyjnej** – co w przyszłości może zagwarantować skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych oraz zapewnić stabilizację dla finansów publicznych JST. Wzmacnianie pozycji gospodarczej Gminy Sokoły jest uwarunkowane inwestycjami gminnymi i prywatnymi oraz zewnętrznymi (w tym rozwój oferty turystyczno-rekreacyjnej). Trudności związane z realizacją tej części wyzwania polegają na barierach natury przestrzennej – mało atrakcyjne tereny inwestycyjne, rozdrobnienie gruntów i skomplikowane kwestie własnościowe, itp. Niemniej jednak należy dążyć do planowania stref dla rozwoju gospodarczego na terenie Gminy. Nowa perspektywa finansowa UE na lata 2014-2020 przewiduje znaczne środki

finansowe na scalanie gruntów na potrzeby stref inwestycyjnych, uzbrajanie gruntów, realizację infrastruktury komunikacyjnej udostępniającej potencjalne tereny inwestycyjne, itp. Mimo znaczących trudności w zakresie planowania i organizowania stref aktywności gospodarczej, należy projektować działania w zakresie scalania gruntów, rozwiązywania kwestii własnościowych, angażowania właścicieli prywatnych do tworzenia stref inwestycyjnych.

⇒ **Poprawa dostępności komunikacyjnej** – Rozwój gospodarczy i społeczny jest bardzo utrudniony w przypadku braku odpowiedniej infrastruktury transportowej. Nieefektywny system transportowy odbija się negatywnie w każdej dziedzinie życia i gospodarki. Należy mieć na uwadze, że poprawa dostępności komunikacyjnej gminy bezpośrednio wpływa na celowość i skuteczność realizacji innych działań w ramach pozostałych celów strategicznych i operacyjnych, m.in. rozwój mieszkalnictwa, rozwój gospodarczy, czy dostępność atrakcji turystycznych i kulturowych. Bardzo istotna jest poprawa jakości i wydajności infrastruktury transportowej. Dlatego też, na bieżąco należy modernizować i remontować istniejące drogi publiczne, których utrzymanie leży w gestii gminy, z dostosowaniem ich do warunków wynikających z obowiązujących przepisów (w tym: poszerzenia przekroju poprzecznego, korekty nienormatywnych łuków, przebudowa skrzyżowań, budowa zatok autobusowych, chodników, ścieżek rowerowych, infrastruktury wodno-kanalizacyjnej).

⇒ **Kreowanie wizerunku Gminy Sokoły** – przede wszystkim poprzez wzrost infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej oraz oryginalne przedsięwzięcia kulturalno-sportowe, które z jednej strony powinny przełożyć się na wzrost zainteresowania Gminą wśród potencjalnych odwiedzających (mieszkańcy Białegostoku, turyści zagraniczni, turyści kwalifikowani – zainteresowani oryginalnymi walorami przyrodniczymi, kulturowymi i rekreacyjnymi, itp.), a z drugiej strony przyczynić się do wzrostu zamożności mieszkańców i w konsekwencji wykreować wewnętrzny popyt na rynku. Ten zaś ma szansę stanowić podstawowe uzasadnienie dla podejmowania różnych działalności gospodarczych, zorientowanych na ponadlokalnych nabywców, w tym świadczących usługi rynkowe w ramach przemysłów czasu wolnego. Walory Gminy Sokoły (krajobraz, obszary leśne, zabytki i układy urbanistyczne) nie gwarantują samoistnego rozwoju rekreacji. Walory te w konkurencji z pobliskimi ośrodkami turystycznymi nie mają odpowiedniej siły przebicia na rynku. Jednak Sokoły mogą zbudować bardzo atrakcyjną ofertę rekreacyjno-kulturową i sportową. Obecnie Sokoły nie posiadają żadnej oferty specjalizacji rekreacyjnej (mimo wielu zasobów), brakuje infrastruktury, brakuje oferty, brakuje produktów i promocji.

Wyzwaniem jest przyciąganie inwestorów i tworzenie nowoczesnej infrastruktury rekreacyjnej. Potrzebny jest nowy wizerunek splatający zasoby przyrodnicze z walorami kulturowymi i rekreacyjnymi. Oryginalność niektórych produktów terytorialnych, jakie mogą być przedmiotem konsumpcji dla mieszkańców, turystów, inwestorów, czy codziennie przybywających na obszar Gminy, powinna być traktowana jako ważny argument w działaniach promocyjnych.

⇒ **Inicjowanie aktywności mieszkańców** – angażowanie się w miejscowe inicjatywy, poszukiwanie miejsca realizacji własnych aspiracji i działalności na terenie Gminy Sokoły. Problem bierności niektórych środowisk lokalnych jest konsekwencją zaistnienia wielu różnych czynników, z których warunki ekonomiczne są może najłatwiej dostrzegalne wśród negatywnie oddziałujących, ale niekoniecznie najtrudniejsze do pokonania. Problemy występowania patologii społecznych, dziedziczenia ubóstwa czy wykluczenia obserwowane są w wielu miejscach całego województwa i nie są cechą charakterystyczną wyłącznie dla Gminy Sokoły. Jednak stanowią duże zagrożenie dla realizacji wyzwań gospodarczych i wizerunkowych, w związku z czym powinny stanowić istotną część strategii. Przeciwdziałanie tym niekorzystnym tendencjom społecznym powinno być realizowane m.in. poprzez utrzymywanie wysokiej jakości kształcenia od pierwszych jego etapów, angażowanie mieszkańców do świadomego udziału w kulturze oraz inicjatywach lokalnych, kreowanie wartości przedsiębiorczych i estetycznych. Przyczyni się to w przyszłości do zapewnienia odpowiedniej zaradności i operatywności mieszkańców (np. aktywne poszukiwanie pracy na terenie Gminy), odpowiedzialności za dobro wspólne (np. odnowa centrów wsi i miejsc publicznych) oraz przedsiębiorczości. W warunkach Gminy Sokoły, ważne jest aby wspierać wszelkie inicjatywy integrujące nowych mieszkańców.

VI. Zadania polegające na poprawie sytuacji

Cel strategiczny

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GMINY SOKOŁY

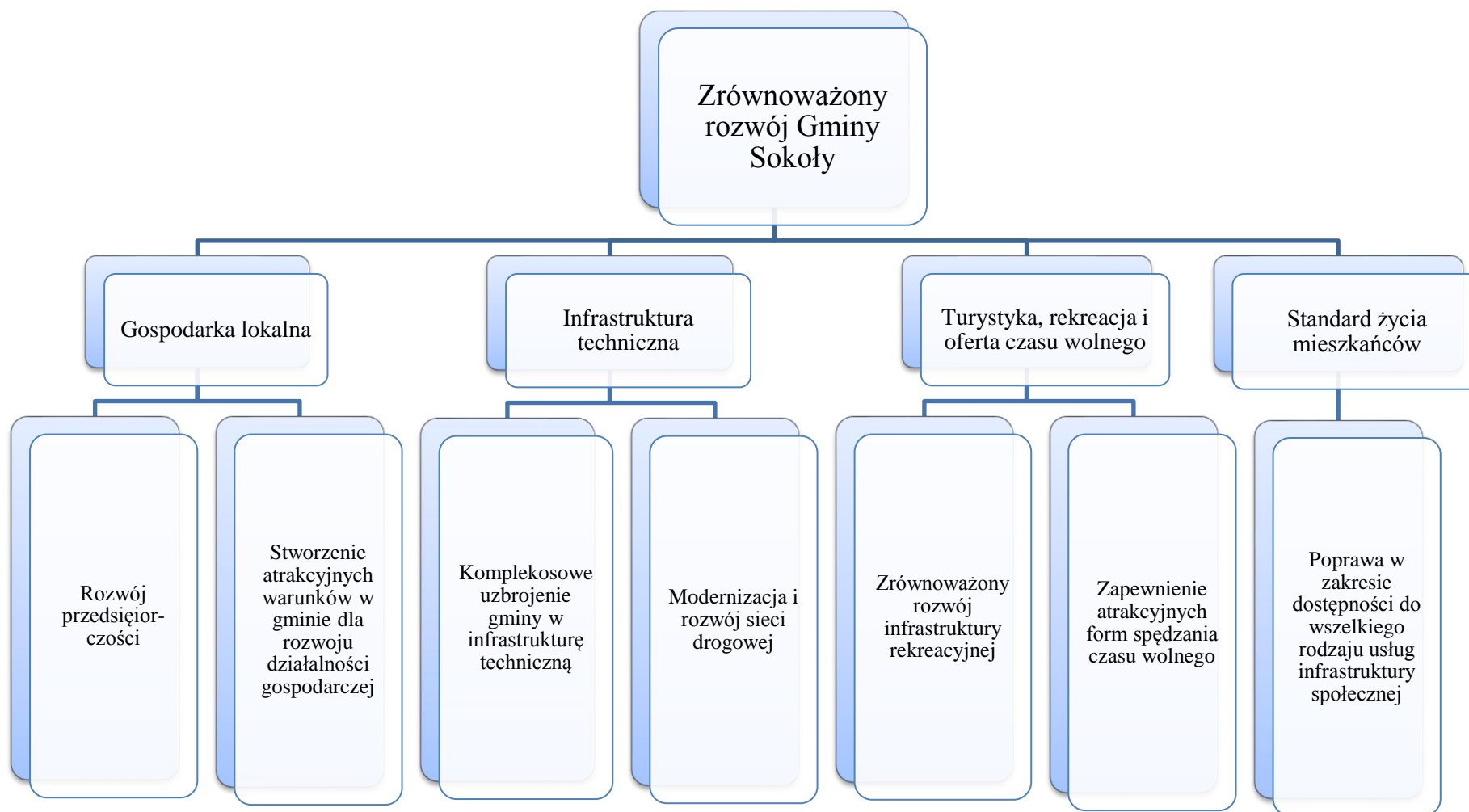
Opracowane kierunki rozwoju to obszary mogące stać się w perspektywie 10 lat czynnikami dynamizującymi rozwój gminy. W wyniku prac warsztatowych wyodrębniono cztery główne obszary wsparcia przyczyniające się do rozwoju Gminy Sokoły:

- Gospodarka lokalna
- Infrastruktura techniczna
- Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego
- Standard życia mieszkańców

Dla każdego z obszarów priorytetowych sformułowane zostały cele operacyjne (w perspektywie 2025 roku). Dla ich urzeczywistnienia wyodrębniono natomiast kierunki interwencji – kluczowe zadania i projekty do realizacji. Należy je traktować jako pewną propozycję, otwartą listę przedsięwzięć w danym zakresie, określającą ogólne ramy koncentracji aktywności programowej, finansowej i organizacyjnej całej wspólnoty Gminy Sokoły w perspektywie długofalowej.

Ponadto, dla zapewnienia kontroli nad stopniem realizacji poszczególnych celów niniejszego Planu Rozwoju Lokalnego stworzono listę rekomendowanych mierników. Mierniki te są użyteczne przede wszystkim w czasie dokonywania monitoringu realizacji oraz aktualizacji dokumentu. Lista mierników stanowi bazową propozycję, która podczas prowadzenia procesów monitorowania i przeglądu strategicznego może być modyfikowana i uzupełniana – zgodnie z potrzebami jednostek wdrażających.

Poniższy schemat prezentuje strukturę celów Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły na lata 2017-2025.

Osiągnięcie założonych celów operacyjnych jest możliwe poprzez realizację konkretnych działań w wyznaczonym okresie czasowym tj. do 2025 roku. W niniejszym opracowaniu wyszczególniono zadania:

- inwestycyjne,
- nie inwestycyjne (edukacyjne, promocyjne).

Tabela 21 Wykaz przedsięwzięć Gminy Sokoły na lata 2017-2025

Lp.	Nazwa zadania	Lokalizacja zadania	Okres realizacji	Szacunkowy koszt w zł	Źródła finansowania
1.	Przebudowa i rozbudowa stacji uzdatniania wody w Drągach oraz budowa kanalizacji sanitarnej tłocznej na odcinku od miejscowości Dworaki Staśki do istniejącej oczyszczalni ścieków w Sokołach	Drągi, Trasa kanalizacji (obręb wsi: Dworaki Staśki, Perki Lachy, Perki Karpie, Perki Mazowsze, Perki Franki, Perki Bujenki, Kruszewo Wypychy, Kruszewo Głąby)	2017 r. - 2018 r.	3.113.072,44	środki UE 1 980 847 zł środki własne 1132 225,44 zł
2.	Budowa kompleksu rekreacyjnego w miejscowości Kowalewsczyzna	Kowalewsczyzna	2017 r. - 2018 r.	236.852,68	środki UE 150.709 zł środki własne 86.143,68 zł
3.	Rozbudowa i przebudowa budynku Gminnego Ośrodka Kultury o Centrum Integracji Społecznej w miejscowości Sokoły	Sokoły	2017 r. - 2018 r.	557.883,91	środki UE 474.201,31 zł środki własne 83.682,60 zł
4.	Przebudowa placu przy ul. Rynek Mickiewicza wraz z przebudową fragmentów okolicznych ulic, rozbudową kanalizacji deszczowej, przebudową i rozbudową instalacji oświetlenia ulicznego oraz zagospodarowaniem terenu w centrum Sokół	Sokoły	2017 r. - 2018 r.	2.500.000,00	środki własne
5.	Budowa gminnego targowiska „Mój Rynek” w Sokołach	Sokoły	2018 r. - 2019 r.	1.570.000,00	środki UE 1.000.000,00 zł środki własne 570.000,00 zł

6.	Przebudowa, rozbudowa i nadbudowa istniejącego budynku na budynek świetlicy wiejskiej w Starych Raciborach	Stare Racibory	2019 r. – 2020 r.	550.000,00	środki UE 350.000,00 zł środki własne 200.000,00 zł
7.	Przebudowa, rozbudowa i nadbudowa budynku po byłej kaplicy na Muzeum wsi w Dworakach Staśkach	Dworaki Staški	2019 r. – 2020 r.	550.000,00	środki UE 350.000,00 zł środki własne 200.000,00 zł
8.	Budowa i przebudowa drogi gminnej nr 106396B /Sokoły ul. Ogrodowa/ o dł. 0,464 km	Sokoły	2018 r. – 2019 r.	1.344.850,25	środki krajowe 672.425,12 zł środki własne 672.425,13 zł
9.	Przebudowa drogi gminnej nr 106397B /Sokoły ul. Szkolna/ o dł. 0,443 km	Sokoły	2018 r. – 2019 r.	1.256.479,21	środki krajowe 628.239,60 zł środki własne 628.239,61 zł
10.	Przedłużenie drogi gminnej nr 106397B /Sokoły ul. Szkolna/ o dł. 0,364 km	Sokoły	2018 r. – 2019 r.	727.556,90	środki krajowe 363.778,45 zł środki własne 363.778,45 zł
11.	Przebudowa drogi gminnej nr 106365B na odcinku Kowalewsczyzna Kolonia - Kowalewsczyzna odc. Nr 1 o dł. 0,102,52 km odc. 2 o dł. 2,770,18 km	Kowalewsczyzna	2022 r.	1.187.660,42	środki własne
12.	Remont nawierzchni drogi gminnej nr 106378B /Nowe Racibory ulica we wsi/ o dł. 0,920 km	Nowe Racibory	2017 r.	596.971,60	środki własne
13.	Przebudowa drogi gminnej nr 106390B na odcinku we wsi Kruszewo Brodowo o dł. 0,701,5 km	Kruszewo Brodowo	2017 r.	302.185,34	środki własne
14.	Remont nawierzchni drogi gminnej nr 106391B /Kruszewo Brodowo ulica we wsi/ o dł. 0,288 km	Kruszewo Brodowo	2018 r.	116.675,29	środki własne
15.	Budowa i przebudowa drogi gminnej nr 106389B /Sokoły-Idźki Wykno-Idźki Średnie/ o dł. 1,242,82 km	Idźki Wykno	2021 r.	1.205.985,85	środki krajowe 602.992,92 zł środki własne 602.992,93 zł
16.	Przebudowa drogi gminnej nr 106370B /Perki Franki do wsi/ o dł. 0,391 km	Perki Franki	2020 r.	270.800,39	środki własne
17.	Przebudowa drogi gminnej nr 106371B /Perki Bujenki do wsi/ odc. Nr 1 o dł. 0,175,0 km odc. Nr 2 o dł. 0,292,5 km	Perki Bujenki	2018 r.	454.092,36	środki własne
18.	Przebudowa drogi gminnej	Perki Bujenki	2019 r.	704.893,73	środki własne

	nr 106371B /Perki Bujenki do wsi/ dł. 0,712 km				
19.	Remont nawierzchni drogi gminnej nr 106380B /Rzące-Bujny-Ruś Stara/ odc. Nr 1 o dł. 1,242 km odc. Nr 2 o dł. 0,140 km; odc. Nr 3 o dł. 0,15 km	Rzące Bujny	2019 r.	326.861,97	środki własne
20.	Remont nawierzchni drogi gminnej nr 106379B /Rzące ulica we wsi/ odc. Nr 1 o dł. 0,256 km odc. Nr 2 o dł. 0,285 km	Rzące	2018 r.	235.565,76	środki własne
21.	Przebudowa drogi gminnej nr 106379B /Rzące ulica we wsi/ o dł. 0,139 km	Rzące	2018 r.	96.597,46	środki własne
22.	Przebudowa drogi gminnej we wsi Kruszewo Głąby o dł. 0,245 km	Kruszewo Głąby	2020 r.	148.979,68	środki własne
23.	Przebudowa drogi gminnej nr 106392B /Kruszewo Brodowo-Kruszewo Głąby/ o dł. 0,335,40 km	Kruszewo Brodowo	2020 r.	424.757,66	środki własne
24.	Przebudowa drogi gminnej we wsi Czajki o dł. 0,150 km	Czajki	2020 r.	94.371,82	środki własne
25.	Przebudowa drogi gminnej nr 106373B na odcinku Perki Wypychy-Gąsówka Skwarki o dł. 0,441 km	Perki Wypychy	2021 r.	373.217,95	środki własne
26.	Przebudowa drogi gminnej Roszki Chrzczony-Roszki Wodźki o dł. 0,486,5 km	Roszki Chrzczony	2022 r.	153.958,09	środki własne
27.	Przebudowa drogi gminnej nr 106407B /ul. Mazowiecka w m. Sokoły/ o dł. 0,070 km wraz z zagospodarowaniem działki sąsiedniej z przeznaczeniem na Miejsce Obsługi Podróżnych	Sokoły	2019 r.	200.000,00	środki własne
28.	Utworzenie terminala przeładunkowego na Stacji Towarowej Sokoły	Sokoły	2019 r. - 2020 r.	2.000.000,00	środki UE 1.700.000,00 zł środki własne 300.000,00 zł
29.	Modernizacja placu rekreacyjnego w Sokołach	Sokoły	2018 r. – 2019 r.	150.000,00	środki własne
30.	Przebudowa budynku Szkoły Podstawowej wraz	Kowalewsczyzna	2019 r. - 2020 r.	530.000,00	środki UE 337.739,00 zł

	ze zmianą sposobu użytkowania na salę wystawienniczą w miejscowości Kowalewszczyzna				środki własne 192.761,00 zł
--	---	--	--	--	--------------------------------

Źródło: opracowanie Urzędu Gminy Sokoły

Ad. 1

W ramach zadania przewiduje się rozbiórkę istniejącej stacji uzdatniania w miejscowości Drągi oraz budowę nowej stacji na tej samej działce na maksymalną wydajność uzdatniania 50 m³/h, 1100 m³/h i 100 m³/h pompowni wody II°, przebudowę osadnika popłuczyn, budowę zbiorników wyrównawczych. Ponadto zostaną przebudowane rurociągi wodociągowe, kanalizacyjne i elektryczne. Kanalizacja sanitarna tłoczna o łącznej długości 7211,00 m zostanie wybudowana na odcinku od miejscowości Dworaki Staśki do istniejącej oczyszczalni ścieków w Sokołach.

Ad. 2

W ramach realizacji operacji w miejscowości Kowalewszczyzna zostanie wybudowany plac zabaw. Budowa placu zabaw będzie polegała na wykonaniu utwardzonych dojeżdż, nawierzchni żwirowych, ogrodzenia terenu oraz montażu fabrycznie wykonanych elementów małej architektury, tj. altany bez ścian na czterech słupach, stołów z ławkami, betonowego grilla, piaskownicy, zestawu zabawowego z drewna typu domek ze zjeżdżalnią, dwóch metalowych urządzeń siłowni zewnętrznej. Zostaną również nasadzone drzewa i krzewy w celu poprawy estetyki otoczenia, ustawione kosze do segregacji odpadów wpłyną na poprawę środowiska naturalnego. Z kompleksu rekreacyjnego będą korzystać mieszkańcy wsi Kowalewszczyzna, Kowalewszczyzna Folwark, Chomice położonych w niewielkiej odległości od miejsca realizacji operacji oraz mieszkańcy wsi Waniewo i Mojsiki położonych w odległości ok 2-3 km od miejsca realizacji operacji.

Ad. 3

Od 1 stycznia 2017 r. Gminny Ośrodek Kultury w Sokołach przekształcił się na Centrum Kulturalno-Biblioteczne w Sokołach (uchwała Rady Gminy Sokoły nr XIII/94/2016 z dnia 30 sierpnia 2016 r. w sprawie połączenia samorządowych instytucji kultury - Biblioteki Publicznej Gminy Sokoły i Gminnego Ośrodka Kultury w Sokołach). Przedmiotem projektu jest rozbudowa i przebudowa istniejącego budynku Gminnego Ośrodka Kultury o Centrum

Integracji Społecznej w Sokołach. W ramach projektu zaplanowano rozbudowę od strony elewacji tylnej budynku GOK (elewacja północno- zachodnia) o pomieszczenia Centrum Integracji Społecznej. Rozbudowa o wymiarach 21,89 x 6,90 m, parterowa z dostępem bezpośrednio z istniejącego budynku. Rozbudowa budynku GOK-u obejmie: 1. Salę terapeutyczną i do spotkań z psychologiem, 2. Zaplecze kuchenne, 3. Trzy sale dydaktyczne, o łącznej powierzchni użytkowej 119,05 m². Przebudowa polegać będzie na przearanżowaniu sali spotkań na parterze budynku wydzielając z jej przestrzeni korytarz. Przebudowa budynku GOK-u obejmie: 1. Hol wejściowy, 2. Salę spotkań. Razem powierzchnia do przebudowy 118,7 m².

Ad. 4

W ramach zadania zostanie wykonana na placach przed Urzędem Gminy Sokoły nowa nawierzchnia z kostki brukowej i płyt kamiennych. Zostanie również przebudowane oświetlenie placów oraz kanalizacja deszczowa. Ponadto zostanie przebudowana ul. Rynek Mickiewicza i ul. Rynek Kościuszki i wprowadzona nowa organizacja ruchu drogowego.

Ad. 5

Budowa gminnego targowiska „Mój Rynek” w Sokołach będzie polegała na budowie dwóch hal targowych z łącznikiem (hale łukowe) wraz z infrastrukturą towarzyszącą oraz dwóch kontenerów pełniących funkcję administracyjno-sanitarną z fotowoltaiką. Ponadto zostanie wykonana wiata z konstrukcji metalowej oraz zbiornik na wodę opadową, ścieki bytowe i gnojownicę. Powstaną również miejsca parkingowe, a teren placu zostanie utwardzony i oświetlony.

W chwili obecnej kontynuowane jest zadanie pn. „Rekultywacja składowiska odpadów w miejscowości Noski Śnietne”, termin realizacji 2014 r. -2017 r., wartość zadania 143.418,00 zł (środki własne).

VII. Źródła finansowania planowanych inwestycji

Podstawowym źródłem finansowania części działań zaplanowanych w Planie są środki pochodzące z budżetu gminy Sokoły. Jednakże z uwagi na wytyczone cele oraz możliwość pozyskania środków z innych źródeł gmina Sokoły będzie ubiegać się o dofinansowanie realizowanych przedsięwzięć z zewnętrznych środków finansowych.

Władze Gminy przewidują pozyskanie środków finansowych z następujących źródeł:

- z budżetu państwa,
- z programów pomocowych Unii Europejskiej,
- z programów Rządu RP,
- z instytucji finansowych i funduszy inwestycyjnych,
- z polskich fundacji i organizacji,
- z rządowych programów wspierających integrację europejską,
- od inwestorów lokalnych, krajowych i zagranicznych,
- z wkładu prywatnego,
- z innych źródeł.

Programy pomocowe:

1. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020

Zgodnie z uzgodnionym z Komisją Europejską Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 program składa się z 9 osi.

- **Oś I Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu** to działania na rzecz konkurencyjności gospodarki regionu (247,4 mln euro). Będzie m.in. wspierana działalność badawczo-rozwojowa, inwestycyjna i innowacyjna w przedsiębiorstwach. Wyszczególniono tu również oddzielną pomoc na rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych w firmach. Zarezerwowano też pieniądze na utworzenie terenów inwestycyjnych. Specjalne działanie dedykowane jest rozwojowi przedsiębiorczości w gminach, położonych na obszarach Natura 2000 (bo tam trudniej prowadzić działalność gospodarczą).
- **Oś II Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa** stawia na rozwój przedsiębiorczości i aktywności zawodowej (84 mln euro). W projekcie przewidziano m.in. wsparcie na aktywizację osób bezrobotnych, poszukujących

pracy i nieaktywnych zawodowo do 30 roku życia, samozatrudnienie, pomoc w powrocie do pracy po urloпах macierzyńskich czy wychowawczych. Zaplanowano również działania na rzecz podniesienia kwalifikacji pracowników w przedsiębiorstwach - ale przy tzw. podejściu popytowym, czyli to przedsiębiorca musi dostrzec potrzebę szkolenia swoich pracowników i dopiero wtedy zlecić wybranej przez siebie firmie szkolenie.

- **Oś III Kompetencje i kwalifikacje** koncentruje się na podnoszeniu kompetencji i kwalifikacji (129,8 mln euro). Celem jej jest zapewnienie wysokiej jakości edukacji w przedszkolach, szkołach podstawowych, ponadpodstawowych, ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia zawodowego i dostosowania go do rzeczywistych potrzeb regionalnego i lokalnego rynku pracy. Przewidziana jest również pomoc na doksztalcanie kadry pedagogicznej.
- **Oś IV Poprawa dostępności transportowej** dotyczy poprawy dostępności transportowej (208 mln euro). Główne cele tej osi to lepsze drogi i sprawniejsze połączenia kolejowe. Jedno z działań skupia się na drogach wojewódzkich. Natomiast remonty dróg lokalnych (powiatowych i gminnych) mogą być możliwe tylko w trzech przypadkach: jeśli prowadzą do tzw. sieci TEN-T (czyli Transeuropejskiej Sieci Transportowej, w naszym województwie zaliczają się do niej tylko dwie drogi krajowe: S8 i S61), do przejścia granicznego lub obszaru przemysłowego. Skąd te ograniczenia? Z uwagi na konieczność koncentracji ograniczonych środków na najpilniejszych inwestycjach, które mają przyczynić się do rozwoju gospodarczego województwa, a co za tym idzie do wyższych dochodów jego mieszkańców. Z kolei drugie stawia na sprawny transport kolejowy, zwłaszcza towarowy. Chodzi o inwestycje, które będą uzupełniały te działania, tak by sieć kolejowa była spójna i zapewniała sprawny transport. I tak, w ramach RPOWP 2014-2020, prowadzone będą rewitalizacje linii kolejowych. Planowane są również inwestycje poprawiające bezpieczeństwo ruchu, np. infrastruktura na przejazdach kolejowych.
- **Oś V Gospodarka niskoemisyjna** to akcent na gospodarkę niskoemisyjną (180,5 mln euro). Promowana będzie energetyka oparta na źródłach odnawialnych. Cel to nie tylko zwiększenie udziału oze, chodzi również o to, by właścicielami tych źródeł stali się mieszkańcy województwa, podlascy przedsiębiorcy (i czerpali z nich zyski). Można będzie też uzyskać pomoc na kompleksową modernizację energetyczną budynków wraz z wymianą wyposażenia na energooszczędne. Na

inwestycje w budynkach mieszkalnych przewidziane są pożyczki, a użyteczności publicznej - dotacje.

- **Oś VI Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami** stawia na ochronę środowiska (57 mln euro). W ramach tej osi można uzyskać wsparcie na kompleksowe inwestycje w zakresie gospodarowania odpadami. Obejmować one mają: selektywną zbiórkę odpadów, transport, instalacje do odzysku i recyklingu odpadów. Projekty te muszą być uwzględnione w planie inwestycyjnym dotyczącym gospodarki odpadami komunalnymi, który będzie stanowił załącznik do Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami. Kolejne działanie obejmuje inwestycje w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, ujęte w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.
- **Oś VII Poprawa spójności społecznej** zakłada poprawę spójności społecznej, w tym walkę z ubóstwem (59 mln euro). Jej celem będzie aktywna integracja osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem - poprzez podjęcie pracy, kształcenia. Rewitalizacja społeczna oraz rozwój szeroko rozumianego kapitału społecznego, czyli rozwój aktywności społecznej, będzie się odbywać przy zaangażowaniu społeczności lokalnych (RKLS - Rozwój kierowany przez lokalną społeczność).
- **Oś VIII Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej** zakłada inwestycje w infrastrukturę na potrzeby rozwijania usług użyteczności publicznej (179,3 mln euro), m.in. w szkołach, placówkach ochrony zdrowia (ale inwestycje te muszą być powiązane z wprowadzeniem wyższej jakości kształcenia czy usług medycznych). W ramach tej osi będzie można uzyskać pomoc na tworzenie e-usług, np. e-administracji czy e-zdrowia oraz infrastruktury informatycznej czy infrastruktury edukacyjnej, zwłaszcza przedszkoli i szkół zawodowych. Działania tej osi będą również ukierunkowane na ochronę dziedzictwa kulturowego czy inwestycje w ochronę zdrowia. Z tym, że te drugie będą musiały być umotywowane potrzebami regionu, zdiagnozowanymi w specjalnym planie i koordynowane na poziomie kraju. Kolejne inwestycje, które będą tu finansowane, dotyczą działań zaplanowanych w lokalnych strategiach rozwoju.
- **Oś IX Rozwój lokalny** (29 mln euro) koncentruje się na rozwoju lokalnym, a w jej ramach tworzone będą strategie lokalne. Cała ta oś będzie wdrażana za pomocą RLKS, czyli przy zaangażowaniu społeczności lokalnych. Wspólnym

mianownikiem działań będzie stymulowanie aktywności społeczności lokalnych. Kierunki interwencji będą miały indywidualny charakter, bowiem każdorazowo zostaną określone w Lokalnej Strategii Rozwoju w oparciu o zidentyfikowane na poziomie lokalnym problemy i potencjały

- **Dodatkowo oś X – Pomoc Techniczna**

2. **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020**

Główny cel Programu

Głównym celem POIiŚ 2014-2020 będzie wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej. Zaproponowany cel główny wynika z jednego z priorytetów strategii Europa 2020 jakim jest wzrost zrównoważony rozumiany jako wspieranie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej, w której cele środowiskowe są dopełnione działaniami na rzecz spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Dlatego w porównaniu do poprzednio realizowanego POIiŚ 2007-2013, w nowym programie zostanie położony większy nacisk na wsparcie gospodarki skutecznie korzystającej z dostępnych zasobów, przez co sprzyjającej środowisku i jednocześnie bardziej konkurencyjnej ekonomicznie.

Priorytety

PRIORYTET I (Fundusz Spójności)

Zmniejszenie emisyjności gospodarki:

- Produkcja, dystrybucja oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (OZE), np. budowa, rozbudowa farm wiatrowych, instalacji na biomasę bądź biogaz,
- Poprawa efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym,
- Wspieranie efektywności energetycznej,
- Rozwijanie i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji działających na niskich i średnich poziomach napięcia,
- Efektywna dystrybucja ciepła i chłodu,
- Promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe,

- Kompleksowa likwidacja niskiej emisji na terenie konurbacji śląsko – dąbrowskiej.

Institucja Pośrednicząca – Ministerstwo Energii

PRIORYTET II (FS)

Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu:

- Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska
- Gospodarka odpadami komunalnymi
- Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach
- Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna
- Poprawa jakości środowiska miejskiego

Institucja Pośrednicząca – Ministerstwo Środowiska

PRIORYTET III (FS)

Rozwój sieci drogowej TEN-T i transportu multimodalnego:

- Rozwój drogowej i lotniczej sieci TEN-T
- Rozwój transportu morskiego, śródlądowych dróg wodnych i połączeń multimodalnych

Institucja Pośrednicząca – Centrum Unijnych Projektów Transportowych

PRIORYTET IV (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)

Infrastruktura drogowa dla miast:

- Zwiększenie dostępności transportowej ośrodków miejskich leżących w sieci drogowej TEN-T i odciążenie miast od nadmiernego ruchu drogowego
- Zwiększenie dostępności transportowej ośrodków miejskich leżących poza siecią drogową TEN-T. i odciążenie miast od nadmiernego ruchu drogowego

Institucja Pośrednicząca – Centrum Unijnych Projektów Transportowych

PRIORYTET V (FS)

Rozwój transportu kolejowego w Polsce:

- Rozwój kolejowej sieci TEN-T
- Rozwój transportu kolejowego poza TEN-T

Institucja Pośrednicząca – Centrum Unijnych Projektów Transportowych

PRIORYTET VI (FS)

Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach:

- Rozwój publicznego transportu zbiorowego w miastach

Institucja Pośrednicząca – Centrum Unijnych Projektów Transportowych

PRIORYTET VII (EFRR)

Poprawa bezpieczeństwa energetycznego:

- Rozwój inteligentnych systemów magazynowania, przesyłu i dystrybucji energii

Institucja Pośrednicząca – Ministerstwo Energii

PRIORYTET VIII (EFRR)

Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury

- Ochrona zabytków i rozwój zasobów kultury

Institucja Pośrednicząca – Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

PRIORYTET IX (EFRR)

Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia

- Infrastruktura ratownictwa medycznego
- Infrastruktura ponadregionalnych podmiotów leczniczych

Institucja Pośrednicząca – Ministerstwo Zdrowia

PRIORYTET X (FS)

Pomoc techniczna

3. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Działanie Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich

Ogólny opis działania

Celem głównym PROW 2014 – 2020 jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich. Program będzie realizował wszystkie sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014 – 2020, a mianowicie:

1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.
2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.
3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.

4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.

5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.

6. Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Planuje się, że łączne środki publiczne przeznaczone na realizację PROW 2014-2020 wyniosą 13 513 295 000 euro, w tym: 8 598 280 814 z budżetu UE (EFRROW) i 4 915 014 186 euro wkładu krajowego. W ramach PROW 2014-2020 będzie realizowanych łącznie 15 działań. Pomoc finansowa ze środków Programu będzie skierowana głównie do sektora rolnego. Sektor ten jest szczególnie istotny z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i wymaga znacznego i odpowiednio ukierunkowanego wsparcia. Planowane w Programie instrumenty pomocy finansowej będą miały na celu przede wszystkim rozwój gospodarstw rolnych (*Modernizacja gospodarstw rolnych, Restrukturyzacja małych gospodarstw rolnych, Premie dla młodych rolników, Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa rolne*). Do dalszego rozwoju sektora rolnego i wzrostu jego konkurencyjności przyczynią się także takie instrumenty pomocy finansowej jak: *Transfer wiedzy i innowacji* oraz *Doradztwo rolnicze*. Nowym instrumentem wspierającym wdrożenie innowacji w sektorze rolno-spożywczym będzie działanie *Współpraca*. W ramach poprawy organizacji łańcucha żywnościowego przewiduje się wsparcie inwestycji związanych z przetwórstwem i marketingiem artykułów rolnych, dalszy rozwój grup i organizacji producentów oraz systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych. Ponadto, dla ułatwienia sprzedaży bezpośredniej artykułów rolnych, planuje się kontynuację wsparcia na rzecz budowy i modernizacji targowisk. Planowana jest kontynuacja wsparcia pozwalającego na odtwarzanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych i katastrof naturalnych, jak również wprowadzenie nowego zakresu, którego celem będzie ochrona gospodarstw rolnych przed tego typu zdarzeniami. Nowym działaniem będzie *Rolnictwo ekologiczne*, którego celem jest wzrost rynkowej produkcji ekologicznej. Przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska (w tym wody, gleb, krajobrazu) i zachowania bioróżnorodności będą finansowane w ramach działań rolno-środowiskowo - klimatycznych i zalesień. Kontynuowane będą płatności na rzecz obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Wsparcie inwestycyjne w związku z realizacją celów środowiskowych otrzymają gospodarstwa położone na obszarach Natura 2000 i na

obszarach narażonych na zanieczyszczenie wód azotanami pochodzenia rolniczego. W celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich kontynuowane będą działania przyczyniające się do rozwoju przedsiębiorczości, odnowy i rozwoju wsi, w tym w zakresie infrastruktury technicznej, które będą realizowane zarówno w ramach odrębnych działań, jak również poprzez działanie Leader. Kontynuacja wdrażania Lokalnych Strategii Rozwoju (Leader) wzmocni realizację oddolnych inicjatyw społeczności lokalnych.

VIII. System wdrażania

Wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły można podzielić na następujące etapy:

1. uchwalenie Planu Rozwoju Lokalnego przez Radę Gminy Sokoły,
2. przygotowanie fiszek projektowych i dokumentacji wymaganej prawem w celu aplikowania o wsparcie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), bądź z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS),
3. złożenie wniosków w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podlaskiego,
4. po zaakceptowaniu wniosków do współfinansowania podpisanie umowy dofinansowania przez Wojewodę Podlaskiego,
5. uruchomienie procedury przetargowej i wyłonienie wykonawcy inwestycji,
6. zawarcie umowy z wykonawcą wyłonionym w drodze przetargu,
7. zarządzanie kontraktem,
8. przygotowanie i weryfikacja wniosków o refundację wydatków oraz przepływ środków finansowych,
9. monitorowanie i raportowanie,
10. ocena programu,
11. rozpowszechnianie wyników i promocja projektów w gminie.

Podręcznik wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014 - 2020 przewiduje procedurę opracowania i uchwalania Planów Rozwoju Lokalnego, która została wypełniona przez władze gminy Sokoły. W trakcie prac nad Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły zostały wyspecyfikowane zadania inwestycyjne do realizacji w nadchodzącym czasie.

Przygotowanie wniosków wraz z wymaganymi załącznikami musi być zgodne z wymaganiami przewidzianymi w ogłoszeniu o naborze projektów.

Propozycje projektów muszą zostać przygotowane w formie standardowego wniosku aplikacyjnego Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego lub Europejskiego Funduszu Społecznego.

Etap zbierania wniosków, poddawania ich ocenie, wyłanianie projektów do realizacji oraz podpisywania umów z beneficjentami końcowymi odbywa się na szczeblu wojewódzkim.

W przypadku zaaprobowania wniosków przygotowanych przez gminę Sokoły i podpisania umowy przez Wojewodę Podlaskiego nastąpi etap wyłaniania wykonawcy w drodze przetargu oraz podpisanie umowy z wykonawcą (szczegółowo proces ten wraz z procedurą odwoławczą opisuje „Podręcznik wdrażania RPOWP”, zaś podstawą prawną jest Ustawa o zamówieniach publicznych).

Wymogi formalne dotyczące wniosków o refundację wydatków są ściśle określone i obejmują poniższy zakres spraw:

- wnioski o refundację wydatków są sporządzane na odpowiednich formularzach,
- do wniosku powinny zostać załączone potwierdzone za zgodność z oryginałem kopie zapłaconych faktur i/lub innych dokumentów księgowych o równoważnej wartości dowodowej,
- ewentualne dochody,
- wniosek o refundację wydatków powinien ujmować tylko wydatki kwalifikowane,
- zgodność wydatku z zapisami umowy,
- wydatki powinny być dokonywane zgodnie z celami pomocy oraz zgodnie z przepisami prawa polskiego i wspólnotowego.

Ocena realizacji Planu będzie się opierać na informacjach zebranych w trakcie jego realizacji i będzie dotyczyła osiągniętych celów na poziomie gminy w odniesieniu do założonych w Planie Rozwoju Lokalnego wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania.

Rozpowszechnianie wyników oceny będzie polegało na udostępnieniu ich społeczności lokalnej za pośrednictwem dostępnych narzędzi komunikacji społecznej, przewidzianych również w podrozdziale dotyczącym promocji Planu.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły na lata 2017-2025 stanowi kontynuację wcześniejszego dokumentu rozwojowego na lata 2007-2013 i na nim opiera wdrażanie oraz realizację założonych zadań w ramach dokumentu. Plan jest dokumentem o charakterze operacyjnym, a więc opisuje założone cele strategiczne oraz odpowiadające im cele operacyjne, których realizacja ma przynieść poprawę jakości życia mieszkańców gminy Sokoły. Jest ona głównym celem w zakresie niniejszego opracowania. Są to przede wszystkim założenia będące kontynuacją wcześniejszego Planu Rozwoju Lokalnego, jak również nowe zadania priorytetowe wpisujące się w cele oraz działania strategiczne gminy,

a także wykazujące powiązania z zadaniami już realizowanymi w ramach Planu. Możliwa jest realizacja również innych planów/programów o charakterze operacyjnym, jednak wyłącznie w przypadku podjęcia odpowiedniej decyzji przez właściwe organy gminy i zagwarantowania na ich realizację środków w budżecie lokalnym.

Wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego wymaga opracowania odpowiednich procedur i systemów przepływu informacji w gminnych jednostkach organizacyjnych, szczególnie dla podmiotów będących bezpośrednio zaangażowanych w realizację zadań priorytetowych. Konieczna jest weryfikacja zadań dla poszczególnych referatów Urzędu i zaangażowanych jednostek organizacyjnych. Wymagany jest także odpowiedni system monitoringu i kontroli w związku z wprowadzaniem w życie założonych celów.

Wszystkie podjęte w ramach Planu Rozwoju Lokalnego czynności, mające na celu osiągnięcie założeń strategicznych, powinny tworzyć zintegrowany system działań, wzajemnie się uzupełniających, jak również być powiązane z wieloletnim planem inwestycyjnym i finansowym. Inwestycje komunalne, planowane i realizowane w powiązaniu z racjonalnym zarządzaniem finansami gminy oraz aktywnym gospodarowaniem mieniem komunalnym są podstawowym narzędziem oddziaływania władz lokalnych na procesy lokalnego rozwoju. Realizacja założeń strategicznych lokalnych Programów wymaga harmonijnej współpracy pomiędzy poszczególnymi referatami urzędu i gminnymi jednostkami organizacyjnymi. Skuteczne wdrażanie wieloletnich planów rozwoju zależy od skoordynowanej współpracy między służbami finansowymi, specjalistami do spraw infrastruktury technicznej, urbanistami, prawnikami i wieloma innymi osobami i instytucjami spoza kręgu administracji samorządowej.

Cele zawarte w Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły na lata 2017-2025 będą realizowane przez Urząd Gminy w Sokołach przy współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego na szczeblach wojewódzkim, powiatowym i gminnym, administracji rządowej, a także z organizacjami pozarządowymi, innymi instytucjami oraz przy udziale partnerów prywatnych.

Decyzje strategiczne podejmowane są na najwyższym szczeblu zarządzania gminą, czyli przez Radę Gminy w Sokołach oraz Wójta Gminy Sokoły. Z kolei decyzje taktyczne są decyzjami wykonawczymi w ramach uchwał Rady Gminy. Tak więc niniejszy Plan Rozwoju Lokalnego przyjmując formę uchwały wytycza główne kierunki działań na kolejne lata, a zapisy o charakterze strategicznym powinny być uwzględniane na etapie corocznego układania wieloletnich planów inwestycyjnych oraz projektowania budżetu gminy.

IX. Zasady realizacji Planu Rozwoju Lokalnego

Realizacja Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły 2017-2025 będzie prowadzona zgodnie z wymogami wynikającymi z ogólnych zasad prowadzenia polityki rozwoju europejskiej, krajowej i regionalnej na lata 2014-2020. Zasady te wynikają z układu przyjętych celów i zadań oraz ich zakresu tematycznego, a także miejsca realizacji w przestrzeni gminnej. Zasady realizacji wynikać będą ponadto z doboru źródeł finansowania realizacji. Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły 2017-2025 ma charakter dokumentu otwartego, zarówno w zakresie modyfikacji kierunków i realizacji określonych w nim celów, jak i w zakresie podmiotów wdrażających cele strategicznego rozwoju. Oznacza to, że konstruując dokument nie ograniczono się wyłącznie do zadań, należących do kompetencji Samorządu Gminy Sokoły. Plan zawiera kierunki i cele istotne dla spójnego rozwoju całej Gminy, włączając podmioty partnerskie do jej realizacji.

Do głównych zasad realizacji Planu należą:

1. Zasada zrównoważonego rozwoju - osiągnięcie trwałej poprawy poziomu życia mieszkańców wymaga rozwoju, realizowanego przy zapewnieniu równowagi społecznej, ekologicznej i przestrzennej.

2. Zasada programowania rozwoju - Plan jest podstawą dla nowych wytycznych realizacji polityki rozwojowej w postaci koncentracji na określonych obszarach i zintegrowanych przedsięwzięciach we współdziałaniu z partnerami lokalnymi, skupiających większość środków rozwojowych będących w zasięgu oddziaływania samorządu Gminy.

3. Zasada sprawności administracji - instytucje publiczne realizujące Plan powinny działać efektywnie, skutecznie oraz w przejrzysty sposób podejmować decyzje, pełniej zaspokajać oczekiwania i potrzeby mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów czy turystów.

4. Zasada partnerstwa oznacza, że należy wzmacniać współpracę podmiotów zaangażowanych w realizację Planu, która prowadzi do zintegrowanej i uzgodnionej realizacji przedsięwzięć rozwojowych oraz do poprawy koordynacji podejmowanych działań, a także do zwiększonej efektywności wydatkowania środków publicznych, z uwzględnieniem zaangażowania partnerów społecznych i gospodarczych. Oznacza to partycypację społeczną w poszczególnych przedsięwzięciach.

5. Zasada tematycznego i obszarowego ukierunkowania wsparcia - oznacza, że podstawowym narzędziem koncentracji działań rozwojowych będą obszary tematycznej interwencji i wyznaczone zintegrowane przedsięwzięcia o uzupełniającym się oddziaływaniu, gdzie możliwe jest aktywowanie lokalnych potencjałów rozwojowych. Obszary te mają status obszarów tematycznych preferowanych w realizacji Planu. Ich wyznaczenie odbywało się na podstawie jednego lub kilku kryteriów wynikających z analiz strategicznych oraz w toku konsultacji społecznych. Realizacja tej zasady oznacza, że istotne przedsięwzięcia analizowane będą także pod kątem kryterium lokalizacji i przestrzennego oddziaływania na terenie gminy, jako określonego obszaru funkcjonalnego, w którym koncentrowane jest wsparcie Samorządu Gminy w celu rozwiązania zidentyfikowanych problemów rozwojowych.

6. Zasada racjonalnego gospodarowania przestrzenią oznacza, że realizacja Planu uwzględnia wymogi kształtowania ładu przestrzennego, zapewniając poszanowanie i efektywne wykorzystanie zasobu przestrzeni. Przedsięwzięcia o statusie strategicznym powinny, spełniać kryterium jakości przestrzeni, korzystając z przyjętych przez Gminę Sokoły zasad zagospodarowania przestrzennego.

7. Zasada korzystnego oddziaływania na środowisko oznacza, że przedsięwzięcia Planu analizowane będą przez pryzmat kryterium efektu środowiskowego, promującego poprawę efektywności wykorzystania zasobów i redukcję negatywnych oddziaływań środowiskowych lub wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.

8. Zasada promowania zatrudnienia oznacza, że Plan skupia się na przedsięwzięciach zmierzających do tworzenia miejsc pracy, ocenianych przez pryzmat kryterium wzrostu zatrudnienia.

9. Zasada promowania postaw obywatelskich oznacza, że realizacja Planu będzie sprzyjać tworzeniu warunków dla aktywności mieszkańców, w tym kształtowaniu i umacnianiu pożądanых postaw patriotycznych, proekologicznych, kulturalnych, prozdrowotnych, transportowych, przedsiębiorczych i innowacyjnych, a także podnoszeniu standardu życia mieszkańców.

10. Zasada równości szans i integracji społecznej oznacza, że realizacja Planu będzie uwzględniać i promować włączenie społeczne i równość wszystkich mieszkańców Gminy, bez względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, sprawność fizyczną.

Rola Samorządu Gminy Sokoły

Układ celów Planu wyznacza zakres działania Samorządu Gminy Sokoły oraz jego partnerów lokalnych. Samorząd Gminy jest podmiotem o dominującym znaczeniu w realizacji Planu, przy czym jego wsparcie odbywać będzie się w dwóch podstawowych formach:

1. W formie oddziaływań bezpośrednich Samorządu Gminy Sokoły na realizację celów strategicznych – oddziaływanie poprzez statutową działalność organów Gminy (realizacja zadań własnych i zadań strategicznych).

2. W formie oddziaływań pośrednich – oddziaływanie Samorządu Gminy Sokoły poprzez instrumenty finansowe (określanie warunków dostępności środków rozwojowych) – w szczególności stymulowanie określonych działań przedsiębiorców, partnerów społecznych, organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów poprzez przeznaczanie środków na określone zintegrowane przedsięwzięcia Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły na lata 2017-2025.

Do szczególnych form oddziaływania pośredniego w realizacji Planu zaliczyć należy m.in. inwestycje w infrastrukturę techniczną dla rozwoju Gminy. W zależności od realizowanego celu Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły, będzie pełnił następujące role:

a) Inwestora – podmiotu bezpośrednio realizującego i współfinansującego kierunki działań zidentyfikowane w Planie poprzez inwestycje własne Samorządu, bądź projekty z udziałem partnerów zewnętrznych Gminy.

b) Koordynatora programowania rozwoju strategicznego – podmiotu przygotowującego oraz monitorującego Plan i aktualizującego Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły na lata 2017 -2025 w postaci np. rocznych planów inwestycyjnych Gminy. Samorząd jest odpowiedzialny także za monitoring Planu w wyniku zarządzania środkami zewnętrznymi (w tym pochodzącymi z UE), ukierunkowanymi na osiągnięcie celów Planu.

c) Inicjatora – podmiotu inicjującego podejmowanie określonych przedsięwzięć o charakterze strategicznym, zawiązującym partnerstwa projektowe dla wspólnych przedsięwzięć.

Podstawowym instrumentem realizacji ustaleń Planu będą roczne plany realizacji zadań w ramach rocznych budżetów Samorządu Gminy Sokoły, gdzie wpisane będą konkretne zadania realizacyjne, wpisujące się w dany obszar rozwojowy i cel strategiczny.

Partnerzy realizacji Planu

W proces strategicznego rozwoju poza Samorządem Gminy Sokoły we wdrażaniu i realizacji Planu włączeni zostaną partnerzy lokalni. Ich dobór odbywać się będzie w zależności od konkretnego celu strategicznego i kierunku rozwoju. Kluczowi partnerzy w realizacji Samorządu Gminy Sokoły to:

- Organizacje pozarządowe i podmioty wykonujące działalność pożytku publicznego,
- Instytucje kultury,
- Stowarzyszenia sportowe,
- Instytucje edukacyjne, w tym szkoły na terenie Gminy,
- Lokalne grupy działania,
- Organizacje przedsiębiorców,
- Przedsiębiorcy,
- Instytucje ochrony zdrowia.

Główne grupy odbiorców Planu

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły zaprogramowany został jako dokument adresowany do szerokich grup odbiorców, dzielących się zasadniczo na dwie grupy:

1. Grupę odbiorców wewnętrznych – mieszkańców Gminy Sokoły;
2. Grupę odbiorców zewnętrznych – inwestorzy, przedsiębiorcy, inne JST, osoby przyjeżdżające do gminy.

X. System monitorowania

Monitoring jest procesem polegającym na kontroli i ocenie postępów przeprowadzanych zadań w ramach niniejszego dokumentu oraz ich zgodności z założonymi celami. Niezwykle ważne jest szybkie wykrycie błędów i niedociągnięć w trakcie realizacji wspomnianych zadań oraz minimalizacja powstałych odchyłeń. Dzięki sprawnemu monitoringowi możliwe jest szybkie i skuteczne osiągnięcie określonych celów, natomiast dostarczane informacje o przebiegu całego procesu wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego są niezbędne do weryfikacji i aktualizacji planów rozwojowych.

Jednostką odpowiedzialną za monitoring realizacji zadań Planu Rozwoju Lokalnego będzie Rada Gminy Sokoły pod przewodnictwem Wójta Gminy Sokoły, która będzie odpowiedzialna za systematyczny monitoring przebiegu realizacji zadań priorytetowych mających na celu poprawę jakości życia mieszkańców. Do zadań Rady Gminy Sokoły, poza monitorowaniem, należy również składanie propozycji zmian w Planie, przygotowanie okresowych ocen realizacji Planu przy użyciu określonych wskaźników oddziaływania oraz przeprowadzenie stosownych konsultacji. Planowana jest również aktywizacja lokalnej społeczności poprzez udział w konsultacjach społecznych oraz włączenie w proces monitoringu.

Rada Gminy dokonuje okresowej oceny stopnia realizacji Planu w oparciu o dwa elementy podsystemu monitorowania i ewaluacji:

- analizę wskaźnikową, opracowywaną przez wydział mający w kompetencjach nadzór nad planem gminy na podstawie informacji otrzymanych od wydziałów i jednostek Gminy, bazującą na miernikach wyznaczonych dla każdego obszaru wsparcia;
- raport z realizacji kierunków interwencji Planu Rozwoju Lokalnego, przygotowywany przez wydział mający w kompetencjach nadzór nad planem gminy na podstawie informacji otrzymanych od innych wydziałów i jednostek Gminy.

Spotkania Rady Gminy dot. realizacji Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Sokoły odbywać się będą minimum raz w roku. W zależności od dostarczanych danych

przeprowadzany będzie monitoring finansowy i rzeczowy. Monitoring finansowy służył będzie zagwarantowaniu pełnej absorpcji wydawanych środków. Jego przeprowadzenie umożliwi dokonanie oceny poprawności wydatkowania środków finansowych. Monitoring rzeczowy służył będzie zagwarantowaniu realizacji celów strategicznych i cząstkowych określonych w Planie.

Monitoringowi podlegać będzie zgodność i kolejność realizacji zadań wynikających z Planu, terminowość realizacji projektów, ich jakość, źródła finansowania oraz przepływ środków pieniężnych. W przypadku pojawienia się problemów przy realizacji zadań Rada Gminy podejmie działania w celu ich wyeliminowania.

XI. Wskaźniki planowane do osiągnięcia

Monitoring Planu Rozwoju Lokalnego jest to proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanych zadań i projektów oraz całego Planu w aspekcie finansowym i rzeczowym. Celem monitoringu jest zapewnienie zgodności realizacji projektów z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

W wyniku realizacji zadań objętych niniejszym Programem Rozwoju Lokalnego na lata 2017 – 2025 planuje się osiągnięcie następujących wskaźników produktu i rezultatu:

1. Wskaźniki produktu:

- długość zmodernizowanych dróg gminnych (km),
- długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej (km),
- ilość wybudowanych przydomowych oczyszczalni ścieków (szt.),
- długość zmodernizowanej sieci wodociągowej (km),
- długość wybudowanej sieci wodociągowej (km),
- ilość wymienionych lamp oświetlenia ulicznego (szt.),
- ilość odbiorców gazu przewodowego na terenie Gminy (osoby),
- ilość gospodarstw agroturystycznych (szt.),
- ilość imprez kulturalnych i sportowych w roku (szt.),
- łączna długość tras turystycznych na terenie Gminy (km),
- liczba zmodernizowanych świetlic środowiskowych w sołectwach (szt.).

2. Wskaźniki rezultatu:

- ilość wody odbierana przez mieszkańców gminy (m³),
- ilość oczyszczanych ścieków (m³),
- procentowy wskaźnik dróg gminnych o twardej nawierzchni (%),
- długość wybudowanych dróg w km,
- długość wybudowanych chodników w km,
- ilość wybudowanych targowisk wiejskich (szt.).

3. Wskaźniki oddziaływania:

- ilość osób korzystających z sieci wodociągowej (osoby),
- ilość osób korzystających z kanalizacji sanitarnej (osoby),
- ilość osób korzystających z przydomowych oczyszczalni ścieków (osoby),
- ilość podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy (szt.).

Spis wykresów:

Wykres 1 Układ zależności i hierarchia europejskich, krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych.....	5
Wykres 2 Piramida wieku mieszkańców gminy Sokoły w 2015r.....	18
Wykres 3 Migracje ludności na pobyt stały	21
Wykres 4 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Sokoły w roku 2015.....	26
Wykres 5 Kierunki użytkowania gruntów w gminie Sokoły	27
Wykres 6 Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego oddawanego do użytku mieszkania w województwie, powiecie, gminie w latach 2013 – 2015.....	31
Wykres 7 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w latach 2011-2015	32
Wykres 8 Szkoły podstawowe – współczynnik solaryzacji brutto w gminie Sokoły w latach 2003-2015.....	33
Wykres 9 Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych w gminie Sokoły w latach 2006-2015.....	34
Wykres 10 Edukacyjne grupy wieku w gminie Sokoły	35
Wykres 11 Poziom wykształcenia w gminie Sokoły	36
Wykres 12 Zmieszane odpady komunalne.....	49

Spis tabel:

Tabela 1 Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2015 r.	15
Tabela 2 Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2015 r. % powierzchni ogólnej.....	15
Tabela 3 Struktura ludności na terenie Gminy Sokoły.	17
Tabela 4 Gęstość zaludnienia na 1 km ²	18
Tabela 5. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym, poprodukcyjnym w latach 2013 – 2015	19
Tabela 6. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym, poprodukcyjnym w % ogółu ludności w latach 2013 – 2015	19
Tabela 7. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w latach 2013 – 2015	20
Tabela 8. Ruch naturalny w liczbach bezwzględnych w roku 2015	20
Tabela 9 Bezrobotni w latach 2013 – 2015	22

Tabela 10 Pracujący bez rolnictwa indywidualnego w latach 2013 – 2015	23
Tabela 11 Pracujący bez rolnictwa indywidualnego według poszczególnych kategorii w latach 2012 – 2014.....	23
Tabela 12 Kierunki użytkowania powierzchni w gminie.....	27
Tabela 13 Klasy bonitacyjne gleb gminy Sokoły.....	28
Tabela 14. Wypożyczenia w wolaminach w latach 2013 – 2015	29
Tabela 15 Obiekty mające wartość historyczną i kulturową z terenu Gminy Sokoły	41
Tabela 16 Liczba obiektów noclegowych i miejsca noclegowe w latach 2013 – 2015.....	45
Tabela 17 Liczba obiektów noclegowych i miejsca noclegowe na 1000 ludności	46
Tabela 18 Sieć drogowa Gminy Sokoły.....	46
Tabela 19 Wodociągi w latach 2013 – 2015	48
Tabela 20 Kanalizacja w latach 2013 – 2015.....	49
Tabela 21 Wykaz przedsięwzięć Gminy Sokoły na lata 2017-2025.....	63

Spis rysunków:

Rysunek 1 Mapa województwa podlaskiego	10
--	----